

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Навчально-науковий інститут державного управління
Кафедра державного управління і місцевого самоврядування

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
кваліфікаційної роботи ступеня магістра

студента Лютова Оксана Володимирівна

академічної групи 281м-21з-2 ІДУ

спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування

на тему: «Проблеми функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану»

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтингов ою	інституційно ю	
кваліфікаційної роботи	Овдін О. В.			
розділів:				

Рецензент:				
-------------------	--	--	--	--

Нормоконтролер:	Вишневська О.В.			
------------------------	-----------------	--	--	--

Дніпро
2022

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка кваліфікаційної роботи ступеня магістра на тему «Проблеми функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану».

83 стор., 1 табл., 7 рис., 61 джерело.

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА, МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ, ВОЄННИЙ СТАН, ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА І ОБОРОНА

Об'єкт дослідження – Ефективність роботи державної служби і органів місцевого самоврядування; економічний, політичний, трудовий, матеріальний стан і його збалансованість в Україні; виклики державній службі і органам місцевого самоврядування; стан безпеки і оборони, системи охорони здоров'я, соціальної підтримки, міграційних процесів.

Предмет дослідження – Проблеми функціонування державної служби і місцевого самоврядування у період дії воєнного стану.

Мета дослідження - виявлення факторів що впливають на державні служби і місцеве самоврядування у період дії воєнного. Виявлення інструментів, для утримання стабільності цих систем у воєнний час.

У першому розділі досліджуються теоретичні засади функціонування державної служби і органів місцевого самоврядування у період дії воєнного стану. Другий розділ присвячено аналізу діяльності державної служби і органів місцевого самоврядування у період дії воєнного стану. У третьому розділі розглядаються проблеми функціонування державної служби і органів місцевого самоврядування у період дії воєнного стану.

Сфера практичного застосування результатів роботи – органи місцевого самоврядування, державна служба.

ESSAY

An explanatory note of the qualification work of the master's degree on the topic "Problems of the functioning of the civil service and local self-government during the period of martial law".

83 sides, 1 tab., 7 pics, 2 supplements, 61 dzherel.

STATE SERVICE, MISTSEVE SELF-READING, MILITARY CAMP, VIYSKOVA ADMINISTRATION, NATIONAL SECURITY AND DEFENSE

Object of follow-up - Efficiency of the work of the state service and bodies of the local self-regulation; economic, political, labor, material status and balance in Ukraine; weeklies of the sovereign service and the bodies of the local self-regulation; security and defense camp, health care systems, social support, migration processes.

The subject of the study is the problems of the functioning of the state service and the miserable self-regulation in the period of the military camp.

Meta doslidzhennya - the manifestation of factors that are poured into the state service and mistseve samovarduvannya in the period of military service. Showing tools to improve the stability of these systems during the military hour.

In the first division, the theoretical ambush of the functioning of the state service and the organs of the military self-regulation in the period of the military camp is continued. Another section is devoted to the analysis of the activity of the state service and the organs of the military self-regulation in the period of military camp.

In the third section, the problems of the functioning of the state service and the organs of the military self-regulation in the period of the military camp are considered.

The sphere of practical stosuvannya of the results of work - the organization of the mass self-regulation, the state service.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	
1.1. Поняття та сутність державної служби	8
1.2. Правове регулювання державної служби і органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану в Україні	13
РОЗДІЛ 2	
АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	
2.1. Історичний аналіз: проблеми розбудови України, які спричинили загрозу національній безпеці	23
2.2. Аналіз збитків спричинених військовою агресією Росії. Аналіз основних економічних показників	30
РОЗДІЛ 3	
ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	
3.1. Проблеми забезпечення безпеки і оборони України.....	41
3.2. Проблеми охорони здоров'я в Україні	46
3.3. Проблеми соціального захисту населення в умовах воєнного стану	60
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	84

ВСТУП

Актуальність обраної тематики роботи. Збереження суверенітету і незалежності України це найважливіша задача всього Українського народу. Військова агресія Росії вплинула на життя кожного українця, на кожну сім'ю. Українське суспільство зіткнулося з проблемами збереження соціального та економічного капіталів, підтримки соціально-економічного балансу та формування стратегій подальшого повоєнного відновлення країни. Загрози національній безпеці України становлять як зовнішні фактори так і внутрішні. До зовнішніх можна віднести агресивні дії Росії, що чиняться для виснаження української економіки і підриву суспільно-політичної стабільності задля знищення Української держави і захоплення її території. До внутрішніх: корупція та неефективна система державного управління за період становлення української державності; економічні кризи, виснаження фінансових, матеріально-технічних ресурсів держави, зниження рівня життя населення, міграційні процеси; загрози енергетичної, екологічній безпеки, інформаційної безпеки.

В умовах війни ця тема для розгляду стає ще більш актуальною, бо ефективне управління економічними, матеріальними, людськими ресурсами з боку державних служб та органів місцевого самоврядування, це запорука збереження державності країни. Кожна територіальна громада увійшла у період початку широкомасштабної війни із сукупністю своїх унікальних проблем, процесів, децентралізацією й реформуванням влади. Питання доводиться вирішувати не типові, різного масштабу складності. Деякі рішення вимагають негайного прийняття. У разі не вирішення можуть відбутися проблеми техногенного характеру або соціальних потрясінь, чи можуть вплинути на результат військового опору.

Опис передумов виникнення проблемної ситуації. Ослаблення безпеки і оборони України відбулися в наслідок підписання Будапештського меморандуму в 1994р. Цією угодою Росія, США і Великобританія дали гарантії безпеки та

територіальної цілісності України, в обмін на ядерне роззброєння нашої держави. А також, внаслідок підписання в 2010 р “Харківських угод” між Україною і РФ, з питань перебування Чорноморського флоту РФ на території України, в результаті чого відбулося скорочення чисельності армії України; в 2014 році відбулася окупація Кримського півострова, Донецької та Луганської областей; 24 лютого 2022 року розпочалася широкомасштабна війна на території України.

До внутрішніх чинників можна віднести постійні кризові процеси 1990-1991рр, 1997-1999рр, 2008-2009рр., 2013-2015рр.

Первинне формування і значущість розв’язання проблеми.

Найголовнішою проблемою є нерівність можливостей в веденні воєнних дій ЗСУ проти армії РФ, яка має значну перевагу економічного, матеріально-технічного, людського потенціалу. Погіршує становище України - слабка економіка. Перемога над агресором залежить виключно від фінансової підтримки міжнародних партнерів. А для підтримки нашої економіки, необхідне дбайливе використання фінансового, матеріального, людського капіталів. Треба берегти людське життя і здоров’я, за допомоги справно працюючої системи охорони здоров’я. Вже сьогодні треба замислюватися над проблемами повернення емігрантів після закінчення війни, тому що міграція на фоні розгорнутих програм підтримки українських біженців, може спричинити велику проблему для державної служби. Не повернення українців призведе до довгострокової стагнації економіки. Тому необхідно вирішувати проблеми з житлом ВПО, соціальною підтримкою, і створенням робочих місць.

Предмет дослідження. Проблеми функціонування державної служби і місцевого самоврядування у період дії воєнного стану.

Об’єкт дослідження. Ефективність роботи державної служби і органів місцевого самоврядування; економічний, політичний, трудовий, матеріальний стан і його збалансованість в Україні; виклики державній службі і органам місцевого самоврядування; стан безпеки і оборони, системи охорони здоров’я, соціальної підтримки, міграційних процесів.

Мета дослідження. Виявлення факторів що впливають на державні служби і місцеве самоврядування у період дії воєнного, факторів що впливають на національну безпеку і оборону України, на систему охорони здоров'я, на соціальну підтримку, та еміграційні процеси. Виявлення інструментів, для утримання стабільності цих систем у воєнний час..

Завдання. Розібратися в особливостях нового правового режиму воєнного стану; зробити аналіз становлення і розвитку Української державності, аналіз руйнувань внаслідок Російської агресії, аналіз економічного становища України в умовах війни, задля оцінки бойової спроможності. Проаналізувати проблеми забезпечення безпеки і оборони України, системи охорони здоров'я і соціального захисту населення, як три основні складові збереження ресурсів нації.

Методи дослідження. Системний аналіз, історичний метод, аналіз і синтез; порівняння, узагальнення, класифікація інформації, групування; експеримент, співбесіда, спостереження, фінансовий аналіз, економічно-математичні розрахунки.

Структурний обсяг кваліфікаційної роботи. Вступ, 3 розділа, висновок, список використаних джерел та додатки. Загальна кількість сторінок 71, загальна кількість рисунків – 7, таблиць - 1, кількість найменувань у списку використаних джерел - 61.

Особистий вклад. Була детально досліджена проблема лікування в закладах охорони здоров'я, виділено ряд проблем, які я донесла до управління охорони здоров'я міста, управління охорони здоров'я області, органів місцевого самоврядування, місцевої влади, Уповноваженому ВРУ по правам людини, МОЗ, НСЗУ. Але ці проблеми залишилися не вирішеними вище зазначеними органами. В свою чергу мною знайдений правовий варіант рішення проблеми з захисту прав на життя і здоров'я людей.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

1.1. Поняття та сутність державної служби

Україна понад 70 років була частиною тоталітарно-авторитарної держави. Тому державному управлінню приділялося дуже мало уваги. Державне управління СРСР здійснювалося відповідно до потреб партійного керівництва й було підпорядковано загальносоюзній системі. Лише після здобуття незалежності Україною в 1991 р. розпочалися дослідження цього поняття.

Перші наукові дослідження державного управління показали, що ця сфера для вивчення дуже складна, і потребувала не тільки теоретичних знань, а і практичних.

В працях філософів стародавнього світу – Конфуція, Сократа, Платона, Аристотеля, Цицерона; у середні віки – Ф. Аквінського, Д. Аліг'єрі, М.Лютера, Н. Макіавеллі, Т. Гоббса, Дж. Локка, Б. Спінози, Ф. Бекона; у період Реформації, Відродження та буржуазних революцій – Ш.Монтеск'є, Ж. Руссо, І. Канта, Г. Гегеля та ін. державна служба тривалий час ототожнювалась з особою правителя та його оточенням. Сучасні державні науковці трактують як бюрократію – інструмент, за допомогою якого в конкретних соціальних умовах проводиться воля держави, що представлено в теорії М. Вебера про устрій суспільства.

М. Вебер, В. Вільсон та Ф. Гудноу бачили державну службу як єдиний ієрархічно побудований керівний центр, із модернізації людської цивілізації і досягнення нею добробуту. Т. Парсонс ототожнював її з властивістю системи, досягати загальні цілі. М. Фуко, Е. Гідденс вважали що це елемент комунікації сучасного суспільства, К. Маркс бачив державну службу як організм-паразит. Дж. Ст. Міль, Г.Моска як технократичний менеджмент.

Ця тема була об'єктом досліджень майже у всіх без винятку країнах. І наприкінці ХХ ст. ознаменувалася своєрідною хвилею адміністративних реформ, які пройшли як у Європі (включаючи її східну частину), так і у країнах Північної та Південної Америки. Актуальність дослідження проблем організації та функціонування державної служби були спричинені кризою ідеї “держави загального добробуту”; швидкими темпами зростання публічного сектору; інтернаціоналізацією і глобалізацією; становленням постіндустріального суспільства; зниженням рівня довіри населення до інституту державної служби, державна бюрократія та ін. [1]. В умовах війни ця тема для розгляду стає ще більш актуальною, бо ефективне управління економічними, матеріальними, людськими ресурсами з боку державних служб, це запорука збереження державності країни і швидкого виходу з кризи.

Поняття державної служби і сьогодні, так само як і питання її теоретичного аналізу, посідають одне з центральних місць для вивчення. Державна служба фактично представляє державу, яка оцінюється значною мірою саме через інститут державної служби [2]. Громадяни та їх об'єднання майже завжди мають справу з державними службовцями та посадовими особами, тому порядок функціонування системи державної служби фактично асоціюється з порядком у діяльності системи державного управління в цілому. Державна служба уособлює управлінські структури. Тому від того, якою постає державна служба у своїй взаємодії з населенням, залежить громадська думка стосовно ефективності функціонування держави.

Майже будь-яке наукове дослідження державотворчих процесів виявляє коло проблем, пов'язаних із функціонуванням інституту державної служби. Складність вивчення цього поняття пов'язана з тим, що держава служба розглядається не лише як певний організаційно-правовий інститут, але і як складний соціальний і управлінський інститут суспільства, що виконує функцію державного регулювання. Вона потребує участь найбільш здібних управлінців, кращих громадян суспільства у вирішенні завдань, які стоять перед суспільним розвитком [3].

Німецький дослідник М. Вебер вважав що державна служба це реальна влада в сучасних суспільствах, яка проявляється в повноваженнях повсякденного управління, належить саме службовцям, які утворюють специфічно організовану управлінську систему і завдяки яким реалізується державна політика [4].

Згідно із ст. 1 Закону “Про державну службу” (№ 3723-ХІІ від 16.12.1993) державною службою в Україні є професійна діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апараті відповідно до практичного виконання завдань і функцій держави та одержують зарплату за рахунок державних коштів [5]. Основні риси, завдання й функції державної служби можна визначити, лише розкривши взаємозв’язки та взаємозалежність державної служби із цілями, завданнями, функціями, формами і методами діяльності держави.

Мета державної служби – упорядкування та підвищення ефективності процесів формування й реалізації державної влади і державного управління. При цьому держава повинна надавати соціально-економічні гарантії за сумлінне виконання посадових повноважень.

Одним із важливих напрямів діяльності державної служби є надання якісних послуг громадянам, територіальним громадам, об’єднанням громадян. Тому державна служба потребує оптимального визначення цілей, завдань та функцій, які б забезпечували результативне та ефективне функціонування органів державної влади [6].

Державна служба, являє собою найважливіший інститут державного управління, бо функціонує в широкому спектрі суспільного життя. Вона реалізує на практиці функції органів державної влади, забезпечуючи дотримання конституційних норм і гарантій. Саме аналіз функцій державної служби дає змогу оцінити її роль. Призначення в механізмі держави. Дасть змогу визначити міру її ефективності та значущості.

При цьому нормативно-правове забезпечення державної служби перебуває в постійному оновленні. Воно повинно відповідати запиту суспільно-політичної системи та висуваючи актуальні орієнтири розвитку. Основними цілями і завданнями державної служби є забезпечення результативної,

справедливої та стабільної діяльності органів державної влади відповідно до їх завдань, повноважень і компетенції. Вони покликані бути на варті захисту прав і свобод громадян, а також створювати умови для розвитку громадянського суспільства.

Суспільна роль державної служби полягає у виконанні завдань держави та реалізації її функцій, які випливають із Конституції та законів України. Суть завдань і функцій полягає в забезпеченні суверенітету, незалежності, розвитку України як демократичної, соціальної, правової держави. Де людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави (ст. 3 Конституції України). Тобто всі дії державних службовців повинні бути спрямовані на збереження суспільних благ. Державна служба впливає на людські, матеріальні і фінансові ресурси, в свою чергу результат їх діяльності впливає на подальші умови функціонування державних службовців.

До основних цілей можна віднести:

- забезпечення досягнення поставлених цілей, виконання завдань і функцій держави;
- забезпечення стабільності в політичній, економічній і соціальній сферах, що передбачає запровадження політики та механізмів політичного і соціального партнерства;

До основних завдань державної служби належать:

- захист прав, свобод і законних інтересів громадян, охорона конституційного ладу України;
- формування суспільно-політичних і правових умов для практичного досягнення цілей та здійснення завдань і функцій органів державної влади та місцевого самоврядування;
- забезпечення ефективного функціонування механізму держави та державного апарату;

- комплектування персоналу органів державної влади висококваліфікованими фахівцями, здатними професійно виконувати свої посадові обов'язки;

- створення та забезпечення умов для розвитку громадянського суспільства, політичного та соціального партнерства;

- удосконалення умов професійної діяльності державних службовців;

- забезпечення дії принципу прозорості в діяльності державних службовців і державного апарату, дотримання законності, викорінення бюрократизму, протекціонізму, корупції та інших негативних явищ у державній службі;

- забезпечення належного функціонування системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців;

- створення соціальних, інформаційних, матеріально-фінансових та інших умов, необхідних для діяльності персоналу органів державної влади та місцевого самоврядування, зокрема створення і підтримання сприятливих міжособистісних відносин, які б забезпечували розвиток позитивних особистих якостей працівників, їхніх здібностей та ефективність управлінської праці; удосконалення порядку добору кадрів, просування по службі, стимулювання до сумлінної праці та відповідальності тощо.

Функції мають прояв в залежності між різними соціальними процесами в рамках даної суспільної системи. Є стандартний набір функцій який включає в себе будь-який управлінський цикл: аналіз, рішення, організація, регулювання, контроль і облік [7].

Функції державної служби визначаються основним її призначенням - виконання завдань держави з метою досягнення поставлених цілей. Тому вони мають прояв у нормативних актах. Функції державної служби – це основні напрямки практичної, соціально корисної, професійної діяльності людей, щодо виконання державою свого соціального призначення. Вони полягають у реалізації правових норм, що регулюють відносини в різних сферах, у досягненні цілей правового регулювання в процесі створення державної служби та безпосередньої діяльності державних службовців [8].

Зокрема стратегічною метою державної служби стає не стільки відтворення певного типу відносин всередині системи державної влади, скільки розробка й впровадження рішень, спрямованих на розв'язання соціальних та економічних проблем [2].

До завдань державної служби можна віднести демократизацію діяльності апарату, подолання бюрократизму (в тому числі і паперового), корупції, протекціонізму, створення сприятливих соціальних і правових умов для ефективної діяльності державних службовців. І найголовніше необхідно досягти ефективного забезпечення комплексної взаємопов'язаної діяльності службовців, спрямованої на вироблення і реалізацію державної політики та управлінських рішень, здійснення регулятивних та обслуговуючих функцій в інтересах усього суспільства.

1.2. Правове регулювання державної служби і органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану в Україні

Режим воєнного стану регулюється низкою нормативно-правових актів: Конституцією України; Законами України: “Про оборону України”; “Про правовий режим воєнного стану”; “Про правовий режим надзвичайного стану”; “Про місцеве самоврядування в Україні”; “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію”, Указами Президента України “Про введення воєнного стану в Україні”; “Про продовження строку дії воєнного стану в Україні” та іншими актами.

Згідно Закону України “Про оборону” від 06.12.1991 № 1932-ХІІ (Редакція станом на 03.08.2022) статті 2 оборона України базується на готовності та здатності органів державної влади, усіх складових сектору безпеки і оборони України, органів місцевого самоврядування, єдиної державної системи цивільного захисту, національної економіки до переведення на воєнний стан та відсічі збройній агресії, ліквідації збройного конфлікту, а також готовності населення і території держави до оборони[10].

Законом України “Про оборону” регулюються повноваження органів державної влади (Верховної Ради України, Президента України, Ради національної безпеки і оборони України, Кабінету Міністрів України у сфері оборони), основні функції і завдання органів військового управління (Міністерства оборони України, Генерального штабу Збройних Сил України, Генерального штабу Збройних Сил України), місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування у сфері оборони, завдання підприємств, установ та організацій і обов'язки їх посадових осіб у сфері оборони[10].

Відповідно до статті 1 Закону України “Про правовий режим воєнного стану” від 12 травня 2015 року № 389-VIII: воєнний стан – це особливий вид правового режиму, який вводиться на території України або в окремих її місцевостях у випадку загрози нападу чи збройної агресії, небезпеки державній незалежності, територіальній цілісності України. Він передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню повноважень, які необхідні для відвернення загрози, відсічі збройної агресії, а також забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки незалежності та територіальній цілісності України. Все це може супроводжуватися тимчасовим обмеженням конституційних прав громадян та законних інтересів юридичних осіб [11]. Законом визначається зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб.

Передбачено, що під час воєнного стану повноваження Президента України не можуть бути зупинені. Навіть у разі закінчення строку його повноважень, вони продовжуються до того часу, поки не закінчиться режим воєнного стану. Президент України здійснює загальне керівництво запровадженням та виконанням заходів правового режиму воєнного стану; здійснює стратегічне керівництво Збройними Силами України, іншими

військовими формуваннями та правоохоронними органами через Генеральний штаб Збройних Сил України; визначає порядок проходження військової служби.

Військовим командуванням (Генеральним штабом Збройних Сил України, Командуванням об'єднаних сил Збройних Сил України іншими), разом із Міністерством внутрішніх справ України, іншими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування передбачено здійснювати заходи і повноваження, необхідні для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави.

Відповідно до частини третьої статті 11, частини третьої статті 12, частини другої статті 12-2 Закону України № 389-VIII повноваження Верховної Ради України, Президента України, судів, органів та установ системи правосуддя, передбачені Конституцією України, в умовах воєнного стану не можуть бути обмежені [12].

Правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами. На цій території діють суди, створені відповідно до Конституції України. У разі неможливості здійснювати правосуддя судами, які діють на території, на якій введено воєнний стан, законами України може бути змінена територіальна підсудність судових справ, що розглядаються в цих судах, або в установленому законом порядку змінено місцезнаходження судів [12].

Кабінет Міністрів України в разі введення воєнного стану працює відповідно до Регламенту Кабінету Міністрів України в умовах воєнного стану; розробляє та вводить в дію План запровадження та забезпечення заходів правового режиму воєнного стану в окремих місцевостях України з урахуванням загроз та особливостей конкретної ситуації, яка склалася; організовує та здійснює керівництво центральними та іншими органами виконавчої влади в умовах воєнного стану [12].

Таким чином, в умовах воєнного стану система органів законодавчої, виконавчої та судової влади та розподіл повноважень між ними залишається незмінним відповідно до встановленого Конституцією України порядку.

Однак Закон № 389-VIII передбачає можливість доповнення системи органів публічного управління тимчасовими суб'єктами владних повноважень [12].

Так, додатково до органів державної влади і представницьких органів місцевого самоврядування та їх виконавчих органів на територіях, на яких введено воєнний стан, можуть утворюватися тимчасові державні органи – військові адміністрації, які діють під керівництвом начальників за принципом єдиноначалля.

Закон України “Про правовий режим воєнного стану” потребує вдосконалення, зокрема, щодо забезпечення системності, повноти, чіткості норм.

Зміст статті 4 цього Закону на територіях на яких введено воєнний стан можуть утворюватися воєнні адміністрації, які створюються для оборони, цивільного захисту, та охорони прав та свобод людей. За поданням обласних державних адміністрацій або військового командування приймається рішення про створення військових адміністрацій Президентом України [13]. Військові адміністрації, діють під керівництвом начальників за принципом єдиноначалля. Формуються підрозділи територіальної оборони.

За умови утворення військової адміністрації населеного пункту, повноваження селищної, сільської, міської рад, і виконавчих органів передаються військовій адміністрації, а повноваження голови – начальнику військової адміністрації. Начальник військової адміністрації крім повноважень, віднесених до його компетенції, здійснює повноваження сільської, селищної, міської ради, її виконавчого комітету, сільського, селищного, міського голови (ст. 10).

У разі утворення військової адміністрації населеного пункту, у період дії воєнного стану та 30 днів після його припинення чи скасування начальник військової адміністрації крім повноважень, віднесених до його компетенції цим Законом, здійснює повноваження сільської, селищної, міської ради, її виконавчого комітету, сільського, селищного, міського голови;

Апарат сільської, селищної, міської ради та її виконавчого комітету, інші виконавчі органи, комунальні підприємства, установи та організації відповідної територіальної громади підпорядковуються начальнику відповідної військової адміністрації.

Теж саме відбувається на обласному рівні, у разі нескликання сесії відповідно районної, обласної ради, а також, у разі окупації або оточення адміністративного центру області, повноваження обласних та районних рад переймає обласна/районна військова адміністрації, під керівництвом начальника військової адміністрації.

Структуру і штатний розпис районних військових адміністрацій та військових адміністрацій населених пунктів, розташованих в областях, у яких утворенні обласні військові адміністрації, затверджують начальники відповідних обласних військових адміністрацій.

Згідно ст. 10 цього Закону у разі усунення загроз для безпеки і правопорядку, поновлення роботи органів місцевого самоврядування на території відповідної області передбачено до закінчення 30-денного строку, але не раніше дня припинення чи скасування воєнного стану.

Фінансування діяльності військових адміністрацій із виконання повноважень органів місцевого самоврядування здійснюється за рахунок коштів відповідних місцевих бюджетів.

При цьому, органи місцевого самоврядування зобов'язані сприяти діяльності військових адміністрацій у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану. Тобто, в реалізації проектів у співпраці з військовими адміністраціями можна розраховувати на допомогу й органів місцевого самоврядування.

Це значить що органи місцевого самоврядування (сільська, селищна, міська рада; її виконавчі органи та голова) і надалі продовжують виконувати власні повноваження покладені на них Законом України “Про місцеве самоврядування в Україні”.

Територіальна громада наділена конкретною правосуб'єктністю. Представницький орган місцевого самоврядування - це виборний орган (рада), який складається з депутатів і, відповідно до закону, наділяється правом представляти інтереси територіальної громади та приймати від її імені рішення.

З урахуванням особливостей адміністративно-територіального устрою нашої держави система представницьких органів місцевого самоврядування складається з двох рівнів: сільські, селищні, міські ради (надалі - місцеві ради); районні та обласні ради.

Сільські, селищні, міські ради є органами місцевого самоврядування, що представляють відповідні територіальні громади та здійснюють від їх імені та в їх інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування, визначені Конституцією України, цим та іншими законами.

Обласні та районні ради є органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст, у межах повноважень, визначених Конституцією України, цим та іншими законами, а також повноважень, переданих їм сільськими, селищними, міськими радами.

У статті 141 Конституції України встановлено п'ятирічний строк, на який обираються депутати сільських, селищних, міських, районних, обласних рад.

Територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування управляють майном, що є в комунальній власності; затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку і контролюють їх виконання; затверджують бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контролюють їх виконання; встановлюють місцеві податки і збори відповідно до закону; забезпечують проведення місцевих референдумів та реалізацію їх результатів; утворюють, реорганізують та ліквідовують комунальні підприємства, організації і установи, а також здійснюють контроль за їх діяльністю; вирішують інші питання місцевого значення, віднесені законом до їхньої компетенції.

Обласні та районні ради затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку відповідних областей і районів та контролюють їх

виконання; затверджують районні і обласні бюджети, які формуються з коштів державного бюджету для їх відповідного розподілу між територіальними громадами або для виконання спільних проектів та з коштів, залучених на договірних засадах з місцевих бюджетів для реалізації спільних соціально-економічних і культурних програм, та контролюють їх виконання; вирішують інші питання, віднесені законом до їхньої компетенції.

Органам місцевого самоврядування можуть надаватися законом окремі повноваження органів виконавчої влади. Держава фінансує здійснення цих повноважень у повному обсязі за рахунок коштів Державного бюджету України або шляхом віднесення до місцевого бюджету у встановленому законом порядку окремих загальнодержавних податків, передає органам місцевого самоврядування відповідні об'єкти державної власності.

Органи місцевого самоврядування з питань здійснення ними повноважень органів виконавчої влади підконтрольні відповідним органам виконавчої влади.

Згідно ст. 15 Закону України “Про правовий режим воєнного стану” від 12.05.2015 №389-VIII військові адміністрації населених пунктів здійснюють делеговані повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законами України.

Начальник військової адміністрації крім повноважень, віднесених до його компетенції, здійснює повноваження сільської, селищної, міської ради, її виконавчого комітету, сільського, селищного, міського голови (ст. 10).

Проблема законодавчого визначення компетенції місцевого самоврядування включає два аспекти:

1. Розмежування повноважень між органами державної виконавчої влади і органами місцевого самоврядування.
2. Визначення власних і делегованих повноважень [14; с. 123].

Якщо розглядати перший аспект проблеми, то можна зазначити, що держава не повинна брати на себе вирішення тих питань, які впливають з колективних потреб жителів сіл, селищ, міст, та можуть успішно самостійно

вирішуватися територіальними громадами та обраними ними органами [15; с. 65]. Навіть ті питання, в яких досить виразно представлений інтерес держави, повинні вирішуватися органами, котрі найближче стоять до населення, тобто органами самоврядування. Це зумовлено тим, що децентралізоване ухвалення рішень, зменшує перевантаження центру, а також поліпшує та прискорює урядові дії. Одночасно це виступає і важливою вимогою принципу субсидіарності як одного з основних в функціональній моделі організації муніципальної влади за європейською моделлю.

У законодавстві України термін «делеговані повноваження» з'явився у 1992 році – він був застосований у Стаття 42 Закону України “Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування” від 26 березня 1992 р. де наведено повноваження, делеговані державою [13]. В цьому Законі було визначено коло повноважень, делегованих державою виконавчим органам сільських, селищних, міських Рад. Проте визначення терміна “делеговані повноваження” було нормативно закріплено лише у 1997 році у Законі України “Про місцеве самоврядування в Україні” [16].

Така практика не порушує автономію місцевого самоврядування в межах його власних повноважень і разом із тим є однією з найважливіших форм економії фінансових та людських ресурсів, оскільки виключає необхідність створення поряд з органами місцевого самоврядування ще структур державної виконавчої влади [17]. Інститут делегування повноважень органам місцевого самоврядування має конституційну основу в нашій державі, оскільки прямо передбачений статтею 143 Основного Закону [18].

В ч. 14 ст. 1 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” передбачається делегування повноважень органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування: делеговані повноваження – це, зокрема, повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом. Згідно з Законом на виконавчі органи сільських, селищних, міських рад покладене здійснення широкого кола делегованих повноважень у різних сферах суспільних відносин: соціально-економічного і

культурного розвитку, планування та обліку, бюджету, фінансів і цін, управління комунальною власністю, житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку, будівництва, освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури, і спорту, регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища, соціального захисту населення, зовнішньоекономічної діяльності, оборонної роботи, забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян (ст. ст. 27–38).

Виправданою є позиція стосовно того, що органам місцевого самоврядування може передаватися лише незначна частина повноважень органів виконавчої влади. Принаймні, вони не можуть переважати власні повноваження органів місцевого самоврядування, основне соціальне призначення яких полягає у вирішенні питань місцевого життя [18, с. 6]. Хоча Закон “Про місцеве самоврядування в Україні” містить 67 власних повноважень та аж 78 делегованих. Це означає, що в Україні вся система виконавчих органів місцевих рад задіяна в процесі реалізації повноважень органів виконавчої влади. Оскільки обсяг цих повноважень складає майже половину, а в окремих випадках навіть більше половини, в їх компетенції, це дає підстави характеризувати їх більшою мірою як органи державної виконавчої влади, а не виконавчі органи місцевих рад. Це не сприяє розвитку місцевого самоврядування в цілому [19, с. 77]. Отже, органи місцевого самоврядування змушені часом на шкоду своїм інтересам вирішувати державні завдання на своїй території.

Делегування таких повноважень має, як це прямо передбачено Конституцією, супроводжуватися передачею необхідних для їх здійснення матеріальних і фінансових засобів. Про це йдеться у ст. 143 Конституції України, а також у ст. 67 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні».

Таким чином, можна зробити висновок, що під час дії воєнного стану, згідно Конституції тимчасово обмежуються права громадян та законні інтереси юридичних осіб.

Військовим командуванням, разом із Міністерством внутрішніх справ України, іншими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування передбачено здійснювати заходи і повноваження, необхідні для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави. Відбувається формування підрозділів територіальної оборони.

Система органів законодавчої, виконавчої та судової влади та розподіл повноважень між ними залишається незмінним.

Але посилюються влада Президента України, повноваження якого не можуть бути припинені під час дії воєнного стану. Забороняється проведення мітингів, інших масових заходів.

Посилюється влада начальників військових адміністрації, які крім повноважень, віднесених до його компетенції, здійснює повноваження місцевих ради. Влада здійснюється за принципом єдиноначалля.

Органи місцевого самоврядування не припиняють свою діяльність, та сприяють діяльності військових адміністрацій, на яких покладені делеговані повноваження органів виконавчої влади, вилучені у органів місцевого самоврядування, на період дії воєнного стану.

Відповідний режим може бути змінений, але не раніше припинення воєнного стану в Україні.

Іншими словами, на час дії воєнного стану, встановлений авторитарний режим в Україні. Негативним є те, що рішення загального значення приймаються одноосібно, осторонь від законодавчої влади або відповідно місцевих рад. З одного боку, це вимушені заходи зумовлені необхідністю забезпечення безпеки інтересів держави та захисту населення України. З іншого, потребують від державних службовців особливий набір якостей: патріотично налаштованих етичних норм поведінки та високого рівня професіоналізму.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1. Історичний аналіз: проблеми розбудови України, які спричинили загрозу національній безпеці

Є ряд факторів, які спричинили загрозу національній безпеці України: внутрішні і зовнішні. Україна – це доволі молода держава, за строками державотворення. Після розпаду СРСР, перед Україною постала низка проблем розбудови української державності. Українське суспільство було не підготовлене до державотворчих процесів, які відбувалися непослідовно, уповільнено, на фоні постійної політичної боротьби і відсутність згоди в політичних партіях. Була відсутня чітка концепція державотворення. [32]

Після розпаду СРСР більшість підприємств України були підпорядковані центру. Існувала велика частка підприємств важкої промисловості. Галузі, що виробляли засоби виробництва, становили 70%, а ті що виробляли предмети народного споживання, становила 30%. Промисловість було орієнтовано на випуск продукції військово-промислового комплексу. Але застосування застарілої техніки, матеріально-технічної бази, робила випущену продукцію не конкурентоспроможною на світових ринках. Існувала велика залежність від енергоносіїв та підприємств промислового комплексу колишнього пострадянського союзу. Економічні процеси ускладнювалося відсутню різних форми власності.

Була велика необхідність перетворень. Будь-яка реформа має на меті покращити суспільне життя. Це доволі складний процес, та інколи супроводжується непередбаченими негативними результатами, які мають фундаментальне значення для державотворчих процесів. Президентом Леонідом Кучмою за рахунок проведених реформ здійснилися значні позитивні зміни в Україні [32].

Але розпочата приватизація найбільших промислових підприємств України, сформувала клас так званих олігархів, які сконцентрували у своїх руках значну частину економічних ресурсів країни. Нажаль партійне життя в Україні міцно пов'язане з наявністю олігархічних кланів, а партії часто відстоюють їхні інтереси [20].

Концентрація основних структуроформуючих сфер економіки України під контролем декількох фінансово-промислових груп досягла критичного показника рівня олігархізації економіки і перевищила 70% [21]. 10 фінансово-політичних груп контролюють 80% економіки. Деякі галузі монополізовані на всі 100%. Структури, пов'язані з Р. Ахметовим, контролюють 100% експорту електроенергії, понад 70% ринку теплової енергетики, структури Д. Фірташа – 100% титанової галузі та виробництва добрив [22].

Політичні партії створювалися і реєструвалися як організаційні структури, основна функція яких полягає в просуванні у владу або в збереженні у владі представників певних малих і великих бізнес-груп [23]. Партії стали структурами закритого типу. Більша частина українських партій – це, власне, не партії, а «бізнес-політичні проекти» [24].

Олігархи здійснюють свою владу через фінансовані ними політичні партії та окремих політиків. Частина із них переросла регіональний рівень, поширивши свої інтереси на всю Україну (Р. Ахметов, І. Коломойський, брати Ігор та Григорій Суркіси, П. Порошенко, В. Новинський тощо), частина залишилася регіональними гравцями (О. Ярославський, С. Тарута тощо). Основні інтереси українських олігархів зосереджені навколо нафтогазового та вугільного ринку, електроенергетики, ЖКГ, металургії, хімічної промисловості. Олігархи можуть здійснювати свою владу безпосередньо, обираючись депутатами (С. Львовчкін, Р. Ахметов, Ю. Іванющенко тощо) чи стаючи губернаторами (І. Коломойський, С. Тарута), або опосередковано – через “свої” партії і політпроекти [25].

Створенні антикорупційні органи – НАБУ, САП і НАЗК – президентом Порошенко, так і не вирішили проблеми корупції. Останнім часом в наслідок зміни керівництва НАБУ, відбулося пожвавлення в результатах діяльності цієї

структури, але цього недостатньо. Корупція залишається величезною проблемою для держави, шкодить іміджу в світі, і має величезне значення для довіри, підтримки міжнародною спільнотою України, в боротьбі за незалежність.

У 2016 році Порошенко оголосив в Україні судову реформу, яка триває і досі. Основна її ціль була – очистити та оновити судову систему за допомогою створення з нуля нового Верховного Суду та кваліфікаційного оцінювання всіх суддів. Реформа мала мету очистити органи від недоброчесних суддів. Але цього не сталося. Система не змінилася.

За час незалежності в Україні Кризові процеси в відбувалися в 1990-1991р., в 1997-1999 р., в 2008–2009 рр., 2013–2015 рр., і 2022р.

Причини кризового стану підприємств практично всіх галузей та секторів економіки України є типовими. Це зниження платоспроможного попиту, втрата налагоджених господарських зв'язків, ринків закупівлі та збуту, суттєве збільшення цін на енергоносії, недосконале правове поле господарської діяльності. Якщо розглядати суб'єкти господарювання в галузевому аспекті, то найбільш суттєві деформації криза вносить у роботу промислових підприємств, причому найбільшою тривалістю та багатоетапністю структурних перетворень характеризуються насамперед машинобудівні та металургійні підприємства [26].

Основними проявами кризи в 1990-1991 роки було формування законодавчих, виконавчих органів управління, судової системи, становлення державності, часта зміна урядів. Було відсутність механізмів адаптації населення до нових умов та інформаційної підтримки реформ в державі. Була гостра необхідність в оновленні матеріальних - технології виробництва. В економіці була відсутність сприятливих умов господарювання, зниження ефективності виробництва, падіння підприємницької активності.

Як наслідок для України відбулося розшарування суспільства і зниження доходів більшості населення; зниження соціальної й політичної активності населення; поширення монополізму виробників; руйнування грошово - фінансових відносин; знецінення карбованця внаслідок інфляції попиту; спад виробництва, глибина якого визначається масштабами накопичених

диспропорцій у структурі економіки; зниження обсягів заощаджень та інвестиційної активності, які були не вигідними при високій інфляції; обмежений попит внутрішнього ринку внаслідок зменшення купівельної спроможності населення; поширення бартерних операцій.

Світова криза 1997-1999 років почалася з кризи в країнах південної і східної Азії роком раніше (найсильніше її відчували Таїланд, Південна Корея, Малайзія та Індонезія). Україні в цій ситуації, можна сказати, пощастило. Бо навіть Росія в серпні 1998-го оголосила дефолт. Але наша держава змогла цього уникнути.

Економічні наслідки кризи, утім, були серйозні. Майже вдвічі обвалився курс гривні, відповідно середня зарплата в доларах теж стала менше, індекс інфляції в Україні в кризовий рік становив 20% порівняно з 10,1% роком раніше. Ще один неприємний наслідок – закриття підприємств і звільнення персоналу. У результаті в країні в 1998 році був понад мільйон зареєстрованих безробітних, цифра за рік зросла більш ніж на 53%. У 1999 році кількість безробітних ще збільшилася – до 1,2 млн.

Характеризуючи кризу 2008–2009 рр., можна сказати, що в Україні, як і в усьому світі, вона була дійсно неочікуваною [27].

Розглядаючи кризу 2013–2015 рр., економічне падіння було не стільки наслідком короткострокового політико-економічного шоку та російської агресії, скільки результатом слабкої економічної політики в попередні роки. Більше того, в Україні кризові процеси 2013–2014 рр. можуть інтерпретуватись як поновлення і подовження кризових процесів 2008–2009 рр., тому неналежна увага до розгортання та поглиблення кризових впливів формує високі ризики повторення кризових шоків.

Постійні кризові прояви свідчать про помилки реформування та необхідність подальших трансформацій економічної системи. Глобальна фінансова криза 2008–2009 рр. руйнівним чином вплинула на Україну, насамперед на сектор промисловості, обсяг виробництва якого скоротився

майже вдвічі [28]. Кризові явища вплинули як на структуру ВВП, так і на інвестиції.

Інфляційна складова 2008–2009 рр. і 2013–2014 рр. була дуже схожою за трендами та причинами. В обох випадках серед основних чинників зростання цін були стрімка й обвальна девальвація гривні та адміністративне підвищення житлово-комунальних тарифів. [29]. Головною складовою інфляційних процесів є обвальне знецінення гривні (двократна девальвація). Цей шок провокує подальше подорожчання товарів і послуг через високу частку імпорту у внутрішньому споживанні та високий рівень доларизації економіки [28].

Проте Влада України завжди намагалася стабілізувати економічну та політичну ситуацію, залучаючись підтримкою світової спільноти.

Щоб зрозуміти динаміку розвідку України, розглянемо процес розбудови України і Польщі після розпаду СРСР. Це надасть характеристику державній службі в Україні за весь період незалежності.

Польща і Україна мали приблизно однакові стартові позиції на початку постсоціалістичних перетворень. Вони мали досить схожу структуру економіки, подібне складне геополітичне положення та поляризовану політичну систему.

Розвиток Польщі стався, коли була реалізована Комплексна програма структурних реформ 1994-1997 рр. Була вибрана стратегія Польщею та Програма оздоровлення державних фінансів (2002-2005 рр.), які у цілому були зорієнтовані на формування соціальної ринкової економіки.

Польща уникла роздержавлення і бездумної приватизації, активно діяла в напрямі зниження рівня безробіття, забезпечення безробітних соціальними виплатами, індексації виплат і пенсій з урахуванням рівня інфляції, стримування зростання нерівності в розподілі доходів. В окремі періоди велика увага приділялась збереженню і розвитку малого та середнього бізнесу, що дало можливість зберегти робочі місця і у підсумку сприяти зростанню зайнятості та підвищенню темпів економічного розвитку [31].

Таким чином відбулося зростання інвестицій, продуктивності праці, експорту, валового внутрішнього продукту, індивідуального споживання, доходів бюджету, суспільного споживання [31].

Польський менеджмент, спрямований на прийняті управлінських рішень, які б забезпечили зростання довіри у населення. А це служить мобілізації зусиль усього суспільства на забезпечення економічного зростання. Ринковий менеджмент Польщі виходив з того, що в умовах несправедливого розподілу доходів не може сформуватися високий рівень довіри до лідерів і системи. Бували випадки, коли заради досягнення мети менеджери, в тому числі і головні, самі йшли на деяке обмеження своїх доходів і цим об'єднували безпосередніх виконавців управлінських рішень та стимулювали їх на більш продуктивну і творчу діяльність [31].

Це призвело до дива. ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності майже втричі перевищило відповідний показник України. У Польщу, завдяки правильним управлінським рішенням, спрямував колосальний приплив іноземного капіталу і було списано половина зовнішніх боргів [31]. Завдяки великим прямим іноземним інвестиціям країна змогла модернізувати свій виробничий потенціал, підвищити його технічний рівень, забезпечити конкурентоспроможність економіки і наростити свої експортні можливості.

Протягом більш як тридцятирічного періоду реформування економіки в Україні також були періоди деякого пожвавлення соціально-економічного розвитку на основі активізації припливу іноземного капіталу і прийняття більш продуманих управлінських рішень державним і корпоративним менеджментом. Однак цього виявилось недостатньо для того, щоб отримати відчутні соціально-економічні результати. Між кланова боротьба за владу і контроль над потоками матеріальних та грошових ресурсів у періоди її загострення неминуче відкидало суспільство назад.

Випрошуючи кредити у МВФ, Світового банку, в інших міжнародних фінансових інституціях, український державний менеджмент декларував необхідність структурної перебудови економіки та інвестиційної політики. З

цією метою не раз обіцяв орієнтувати економіку на випереджаюче зростання виробництва предметів споживання, збільшення фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, забезпечення високих норм інвестицій в національному доході. Проте жодна з названих позицій не знайшла належного втілення.

Не відбулось позитивних структурних зрушень в економіці високотехнологічних підприємств військово-промислового комплексу, які при продуманій економічній політиці могли би поповнити державного бюджету.

Не відбулося і випереджаючого зростання виробництва предметів споживання. Відкривши внутрішній ринок для іноземних товарів, Україна практично знищила свою легку промисловість. Близько 80-90% промислових товарів, які купує населення України, мають іноземне походження. А це означає, що населення України практично виступає в ролі донора чужої економіки.

Щодо зовнішніх факторів впливу, які послабили позиції обороноздатності України, та привели до Російської воєнної агресії і окупації, можна віднести підписання Будапештського меморандуму Леонідом Кравчуком у грудні 1994 року. Росія, США та Великобританія разом запропонували гарантії безпеки та зобов'язалися поважати незалежність та територіальну цілісність України, в обмін на те, що Україна позбудеться від радянської ядерної зброї. Ключовим пунктом цієї угоди було запевнення народу України, що йому ніколи не знадобиться ця зброя для власного захисту[32].

За президентства Віктора Януковича було завдано неймовірної шкоди, по суверенітету, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній та економічній безпеці України, в зв'язку з підписанням 21 квітня 2010 року в м. Харкові Угоди між Україною та Російською Федерацією з питань перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України.

У результаті підписання так званих “Харківських угод” було збільшено особовий склад військ та військової техніки Збройних Сил РФ на території України.

Внаслідок цього у 2014 році військовослужбовці Чорноморського флоту РФ у взаємодії з іншими російськими підрозділами здійснили військову окупацію та анексували Автономну Республіку Крим, що призвело до тяжких наслідків у вигляді порушення територіальної цілісності України[33].

За результатами досудового розслідування, слідчими ДБР виділено основні причини, що врешті призвели до окупації Кримського півострову. При В. Януковиче відбулося скорочення чисельності армії, впродовж 2012-2013 рр. Гранична чисельність ЗСУ була скорочена з 240 000 до 162 000 військовослужбовців. Управління системою ППО Криму було перенесено на півострів, яке в подальшому перейшло на бік ворога. Незважаючи на численні повідомлення розвідки, що чітко свідчили про підготовку наступальної операції з боку РФ, не було вжито заходів із приведення ЗСУ до вищих ступенів боєготовності, організації територіальної оборони.

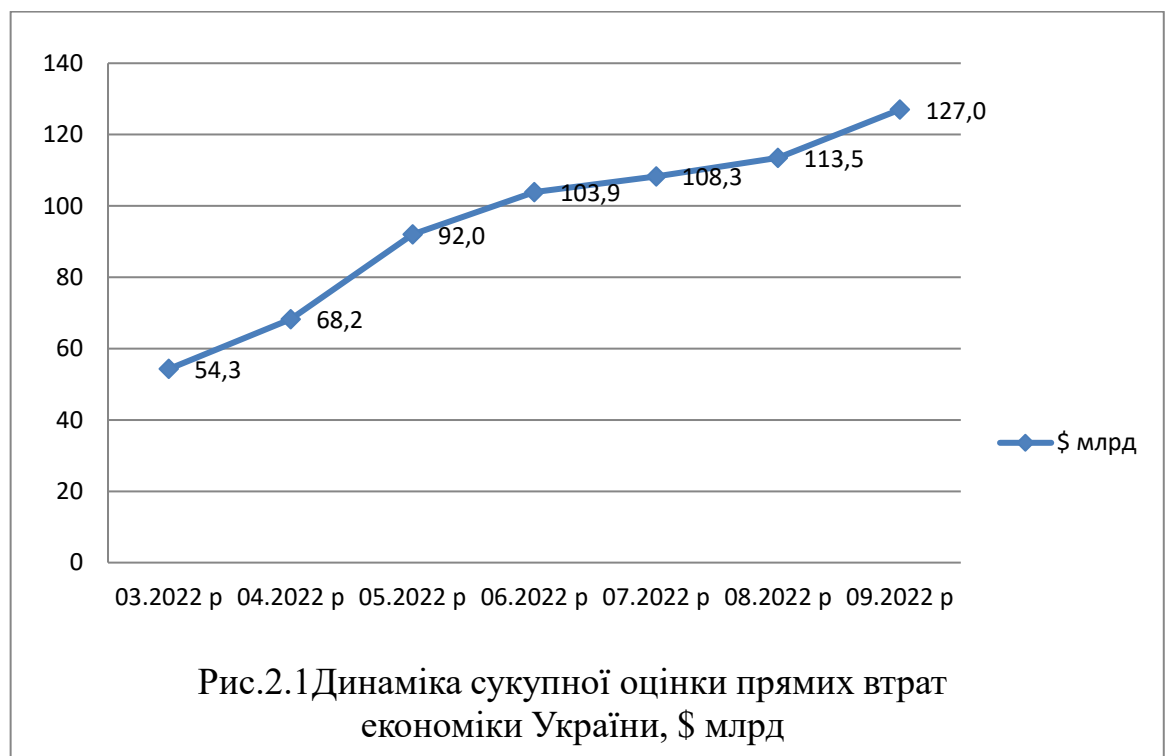
Вказані дії призвели до тяжких наслідків – вторгнення РФ на територію АР Крим і м. Севастополь, подальшої їх окупації, порушення суверенітету та територіальної цілісності України [33].

У 2014 році, президенту Петру Порошенко армію довелося практично створювати з нуля, та ще й в умовах активних військових дій на Донбасі. Кожного року збільшувалося забезпечення Збройних сил високоточною зброєю, новими боєприпасами, технікою, засобами захисту й обмундируванням. Проводилися навчання і підготовка бійців, за міжнародними стандартами. За останні роки Збройні сили України дійсно сильно змінилися. На сьогоднішній день Україна посідає 22 місце найпотужніших армій світу, в рейтингу що складає міжнародна компанія Global Firepower[32].

2.2. Аналіз збитків спричинених військовою агресією Росії. Аналіз основних економічних показників

Сильна держава це запорука безпеки і оборони країни, яка досягається скоординованим діям мудрих і професійних державних службовців. Якщо такий

підхід відсутній в системі державотворення, то не тільки народ, але і державна влада буде вимушена чинити опір проблемам більш серйознішого масштабу. Війна може сформувати державних службовців більш якісного рівня. А поки, згідно Звіту про прямі збитки інфраструктури від руйнувань, внаслідок військової агресії Росії проти України, станом на 01 вересня 2022 року [34], загальна сума прямих задокументованих збитків житлової, нежитлової нерухомості та іншої інфраструктури склала понад \$127,0 млрд. Динаміка сукупної оцінки прямих втрат економіки України, відображено на (рис.2.1)

Найбільша частка у загальному обсязі прямих втрат належить житловим будівлям 39.7% (\$50.5 млрд.) та інфраструктурі 27.7% (\$35,3 млрд.). Сукупні прямі втрати від руйнувань та пошкоджень соціальних об'єктів та установ, закладів освіти, науки та охорони здоров'я, закладів культури, спортивних об'єктів, адміністративних будівель тощо, складають близько \$11.6 млрд. Найбільш постраждалими від бойових дії є області: Донецька, Харківська, Луганська, Миколаївська, Запорізька, Київська та Чернігівська області. Найбільших руйнувань зазнали міста: Маріуполь, Харків, Чернігів, Северодонецьк, Лисичанськ, Суми, Рубіжне, Ізюм, Миколаїв, Бахмут, Волноваха. В деяких містах пошкоджено близько 90% житлового фонду. Оцінка

прямих витрат за типами майна станом на 01.09.2022 року наведена в таблиці (табл. 2.1.)

Таблиця 2.1

Оцінка прямих витрат за типами майна станом на 01.09.2022 року

Тип майна	Оцінка прямих витрат, \$ млрд.	Доля прямих витрат за типом майна, % від загальної суми
Житлові будинки	50,5	39,7
Інфраструктура	35,3	27,8
Активи підприємств, промисловість	9,9	7,8
АПК та земельні ресурси	6,6	5,2
Соціальна сфера	0,2	0,1
Транспортні засоби	2,7	2,1
Освіта	7,0	5,5
Торгівля	2,4	1,9
Енергетика	3,6	2,8
Охорона здоров'я	1,6	1,3
ЖКГ	2,3	1,8
Культура, туризм, спорт	2,0	1,6
Адміністративні будівлі	0,8	0,7
Цифрова інфраструктура	0,6	0,4
Фінансовий сектор	0,1	0,1
Екологія	1,5	1,2
Разом	127,0	100

За попередніми даними обласних військових адміністрацій, станом на 1 вересня 2022 року, загальна кількість зруйнованих або пошкоджених об'єктів житлового фонду становить близько 135,8 тис. будівель, з них 119,9 тис. — приватних (індивідуальних) будинків; 15,6 тис. — багатоквартирних будинків. Прямі збитки житлового фонду становлять \$50,5 млрд. Крім того, було зруйновано близько 616 адміністративних будівель, на загальну суму \$0,8 млрд.

Від початку війни пошкоджено або зруйновано щонайменше 978 закладів охорони здоров'я, на загальну суму \$1,6 млрд. Серед них лікарні, поліклініки, стоматології, консультативно-діагностичні центри, медичні кабінети, фельдшерсько-акушерські пункти, амбулаторії, реабілітаційно-оздоровчі центри, лабораторні центри та центри крові, господарські будівлі ЗОЗ. Зруйновані чи пошкоджені амбулаторії та лікарні складають 80% вартості всіх пошкоджень галузі охорони здоров'я.

Однією з найбільших постраждала сфера освіти, обсяги руйнувань якої склали понад 2 тис. освітніх закладів. Прямі задокументовані збитки від руйнувань закладів освіти складають \$6,95 млрд. Зазнали шкоди заклади дошкільної (дитячі садочки), середньої (школи), позашкільної, перед вищою (коледжі і технікуми), вищої (інститути, університети, академії) та спеціалізованої освіти [34].

Пошкоджено або зруйновано 412 підприємств збитки оцінюються у \$9,9 млрд. Найбільше постраждала металургія. Зруйновано два підприємства, які є найбільшими в переліку пошкоджених — Азовсталь та ММК ім. Ілліча.

Сумарна ємність зруйнованих зерносховищ сягає 6,5 млн. тонн виробленої продукції.

З початку бойових дій в Україні були пошкоджені 19 аеропортів; щонайменше 110 залізничних вокзалів і станцій, зруйновано 25,0 тис. км доріг, 315 мостів, 19 аеродромів. Зруйновано або пошкоджено майно в щонайменше чотирьох портах. Наприклад, було зруйновано зерновий термінал в миколаївському порту "Ніка-Тера"[34].

Понад 10 ТЕЦ (50% теплової генерації) відносяться до повністю знищених, або пошкоджених, або знаходяться на окупованих територіях. Найбільша в Європі АЕС — Запорізька — розташована на окупованій території з обмеженим доступом до її належного обслуговування. Також на окупованих територіях розташовані Запорізька ТЕС, Луганська ТЕС, Каховська ГЕС [34].

Інфраструктура житлово-комунального господарства, що складає важливу частину систем життєзабезпечення населених пунктів стала однією з

цілей ракетних та артилерійських ударів РФ. Пошкоджені об'єкти водопостачання та водовідведення у Донецькій, Запорізькій, Харківській та Миколаївській областях. Через війну понад 4,6 млн. людей в Україні мають проблеми з доступом до питної води. До прикладу, через пошкодження водопроводу більшість районів м. Миколаїв з 12 квітня 2022 року залишаються без централізованого водопостачання, ремонт якого неможливо провести через постійні обстріли зі сторони РФ. Станом на 1 вересня 2022 року у місті наявна лише технічна вода, а питна бутильована доставляється з інших міст через торгівельну мережу. На територіях, де ведуться бойові дії було повністю зруйновано 4 теплоелектроцентралі (м. Охтирка Сумської області, м. Кременчук Полтавської області, м. Сєверодонецьк Луганської області та м. Чернігів) та ще 8 пошкоджено: (м. Зеленодольськ Дніпропетровської області, м. Авдіївка та м. Миколаївка Донецької області, смт. Есхар Харківської області, м. Суми, м. Миколаїв та м. Харків (2 ТЕЦ). До прикладу, зруйнована Кременчуцька ТЕЦ (Полтавська область). Крім того, за попередніми даними обласних військових адміністрацій, внаслідок бойових дій, було частково пошкоджено або повністю зруйновано 322 котелень, з них найбільше у Харківській, Київській, Чернігівській, Донецькій та Миколаївській областях. Частково пошкоджено або повністю зруйновано 99 централізованих теплових пунктів, повністю зруйновано понад 222 пог. км теплових мереж. Близько 5 лабораторії, які здійснювали аналіз стану водопостачання в регіоні теж були зруйнованими або пошкодженими[34].

Внаслідок воєнних дій 812 заповідних територій України (20% площі) перебувають в небезпеці. Від дій Росії під загрозою знищення опинились 2,5 млн. га природоохоронних територій, 3 мільйони гектарів лісу в Україні були охоплені війною в наслідок вторгнення російської армії. Цю територію можна зрівняти за розміром з територією Бельгії.

Відбувається забруднення, що призводить до масштабних розливів нафтопродуктів та інших небезпечних речовин. Через війну пошкоджено чи зруйновано понад 412 підприємств, заводів та фабрик, включаючи підприємства

хімічної галузі. Існує значна загроза ядерній та радіаційній безпеці через пошкодження ядерних та радіаційно небезпечних об'єктів Запорізької та Чорнобильської АЕС. В Зоні відчуження знищено систему радіаційного моніторингу, знищено 8 і пошкоджено 142 об'єкти[34].

Війна призвела до викидів в атмосферу великої кількості небезпечних речовин - щонайменше 87 тис. тон, від лісових пожеж та пожеж на промислових об'єктах без урахування парникових газів 2,7 млн. тон[34].

Починаючи з жовтня 2022 року росіяни почали масово і прицільно знищують енергетичну інфраструктуру. Їх атаки набули безпрецедентних масштабів. Удари крилатих ракет та іранських дронів майже щоденно спрямовані насамперед на гідро і теплові електростанції, трансформаторні підстанції, лінії електропередач. Енергетичну інфраструктуру прикриває українська ППО та захисні укріплення.

Україна має розгалужену й потужну енергетичну систему. Вона створювалася в радянські часи з розрахунку на високий рівень споживання гігантів промисловості. Значна проектна потужність української енергосистема та щоденна робота енергетиків з відновлення пошкоджених об'єктів дозволила утримати роботу енергетичної інфраструктури. Але вона, зазнала дуже суттєвих пошкоджень, яких раніше не зазнавала жодна система в Європі починаючи з Другої Світової війни. Енергетична система це фактично хребет, на якому тримається уся критична інфраструктура — починаючи з водопостачання і завершуючи медичними послугами. Тому нам постійно потрібне обладнання для ремонту наших високовольтних ліній, захисту підстанції та ППО. Крім того необхідні засоби малої генерації, які можуть підтримати міста-мільйонники у разі ушкодження інфраструктури і руйнувань.

Парламентська асамблея Ради Європи на засіданні 13 жовтня 2022 року ухвалила резолюцію щодо засудження російської агресії проти України і визнала нинішній російський режим терористичним та закликала країни-учасниці: надати нам системи протиповітряної оборони; засудити псевдо референдуми і анексію Луганської, Донецької, Запорізької та Херсонської; надати фінансову

підтримку для відновлення України; створити комплексний міжнародний механізм компенсації, включаючи міжнародний реєстр збитків, та активно співпрацювати з українською владою у цьому напрямку.

Європейський парламент, 23 листопада 2022 року, ухвалив резолюцію про визнання Росії державою-спонсором тероризму і державою, яка використовує засоби тероризму.

Європейський Парламент підтримав пропозиції української сторони до тексту резолюції, у тому числі про:

- необхідність створити міжнародний трибунал за злочин агресії РФ;
- ізоляцію Росії на усіх рівнях, включаючи обмеження дипломатичних відносин та виключення з Радбезу ООН;
- застосування посиленних обмежувальних заходів і санкційного режиму за порушення прав людини;
- збільшення економічної, політичної та військової підтримки для України;
- підтримку наступного пакета макрофінансової допомоги.

Лідером з фінансової підтримки України є Сполучені Штати Америки, але на відміну від країн Європейського Союзу, вони ухиляються від внесення Росії до списку країн-спонсорів тероризму. Пояснюють таке своє рішення особливостями законодавства США.

Криза 2022 року в національній економіці, спричинена військовою агресією Росії проти України. Її можна проаналізувати за допомогою основних макроекономічних показників.

Одним з таких показників є індекс інфляції. Цей показник характеризується швидкістю знецінення грошей внаслідок надмірного зростання їх маси в обороті [35, с. 60]. Протягом 1991-2022 року часто спостерігалися значні сплески інфляції в Україні. Найбільший рівень інфляції України відбувався в період 1992-1993 рр. Так у 1991 р. індекс інфляції становив 390%. У 1992-1993 рр. інфляція в Україні досягла гіпервисокого рівня (2100% та 10256,0% відповідно). Це було пов'язано з відсутністю реформ після проголошення незалежності України, високим дефіцитом бюджету, активним

вливанням грошової маси в умовах занепадаючої економіки. Сплески інфляції після девальвації в 1998, 2008 і 2014 роках були пов'язані з тим, що українська економіка була занадто вразливою в міжнародній економічній системі. Близько 80-90% промислових товарів, які купує населення України, мають іноземне походження. Економічна криза в міжнародній економіці, як і емісія грошей в середині країни, є причиною для інфляційних процесів. В наслідок чого відбувається подорожчання товарів і послуг через високу частку імпорту у внутрішньому споживанні. Неможливо вирішувати такі процеси за рахунок емісії грошей. Форсоване нарощування маси грошей, та пов'язане з ним ще більше зростання цін не тільки не сприяють економічному зростанню, а навпаки поглиблюють економічний спад та зростання безробіття. Рівень річної інфляції в Україні в листопаді 2022 року складає 25,7%, що є найвищим показником з лютого 2016 року, але порівняно з 1992-1993 рр. характеризується майже стабільністю. За прогнозами НБУ інфляція перевищить 30% на кінець 2022 року. При таких умов економіка скоротиться на третину, тому вкрай важливо вживати кроки по стабілізації рівня інфляції.

Згідно Державного бюджету України на 2023 рік прогнозований рівень інфляції у 2023 році складатиме 28%. Його було заплановано на рівні показників 2022 року[37]..

Курс гривні до долара на 2022 рік зафіксований НБУ на рівні 28,7 грн./дол. Курс гривні до долара на 2023 року зафіксований на рівні 42,2 грн./дол. Тобто в наступному році він збільшиться на 13,5 грн. (в 1,5 рази). Фіксування офіційного курсу дає змогу НБУ зберігати контроль над ціновою політикою. Цей механізм є стабілізуючим кроком в економіці, в умовах війни. В свою чергу девальвація гривні призведе до зростання цін. Оскільки Україна імпортує все пальне, відповідно зростання офіційного курсу призведе до подорожання різних видів пального. Це, в свою чергою, може призвести і до підвищення цін на інші товари, адже збільшаться витрати на логістику[36,37]..

Зростання інфляції на 30%, пов'язано з скороченням ВВП на 35 %. Причинами такого скорочення ВВП є руйнація промислових комплексів, підприємств і бізнесу, згорання робочих місць і еміграція населення.

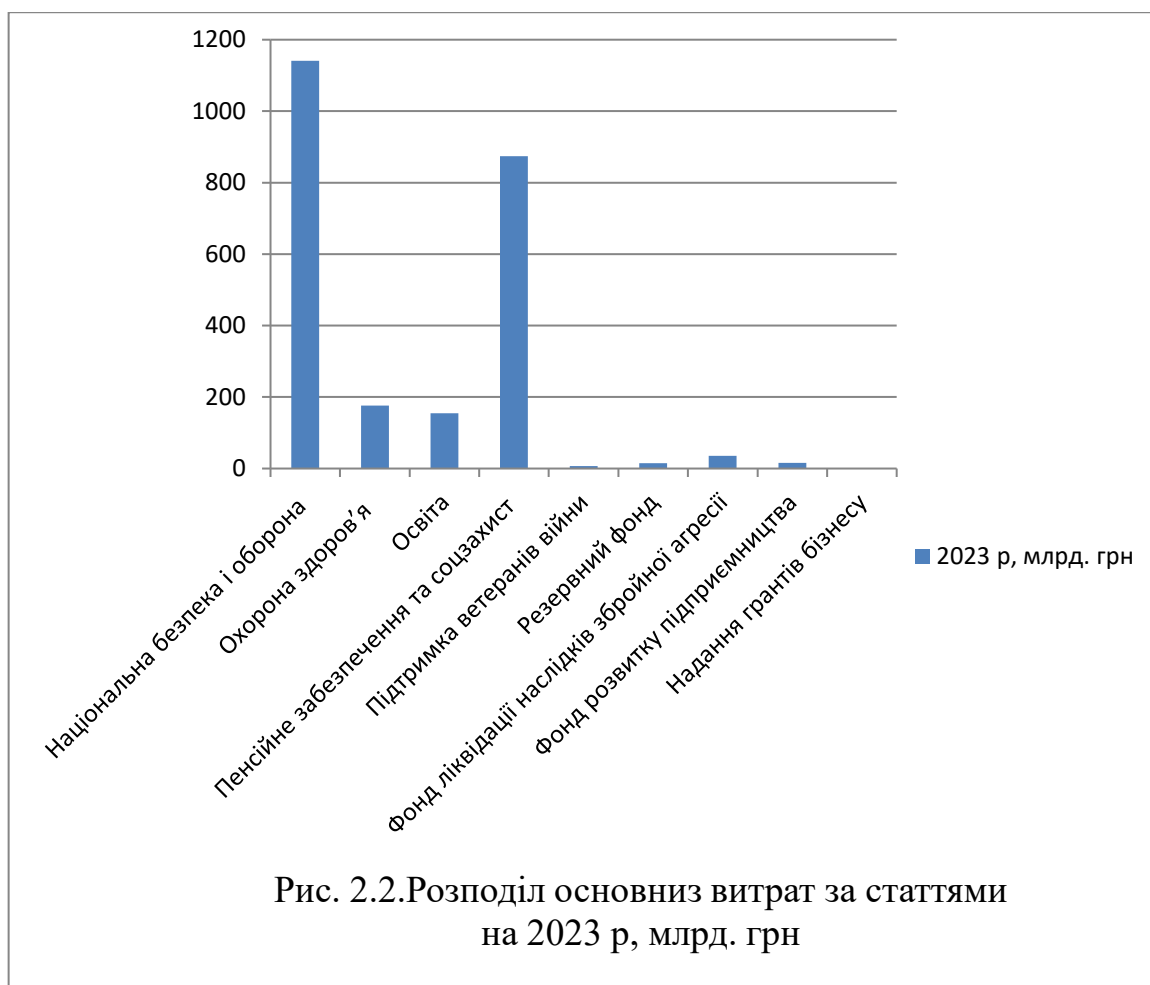
Мінімальна зарплата в 2023 року не зросте, залишиться на рівні 6700,00 грн. Прожитковий мінімум також не зміниться, буде складати 2589,00 грн. На фоні зростання цін, і відсутності зростання заробітних плат, зменшиться купівельна спроможність населення. Це в свою чергу зменшить доходи бізнесу і призведе до його згорання. Як наслідок збільшиться рівень безробіття населення, і зменшаться доходи бюджету України, за рахунок зменшення доходів від податків. Зменшення доходів бюджету призведе до невиконання плану бюджету, і погіршення економічних процесів.

Наступного року 2023 р. доходи Державного бюджету України передбачаються 1329,3 млрд. грн., видатки – 2640,2 млрд. грн. Прогнозований дефіцит становить понад 1310,9 млрд. грн [37]..

Витрати розподіляться за статтями на:

- національну безпеку і оборону – 1141,1 млрд. грн.;
- охорону здоров'я – 175,7 млрд. грн.;
- освіту – 155,0 млрд. грн.;
- пенсійне забезпечення та захист – 873,9 млрд. грн.;
- підтримку ветеранів війни – 6,8 млрд. грн.;
- резервний фонд – 17,4 млрд. грн.;
- фонд ліквідації наслідків збройної агресії – 35,1 млрд. грн.;
- фонд розвитку підприємництва – 16,0 млрд. грн.;
- надання грантів бізнесу – 1,37 млрд. грн. [38].

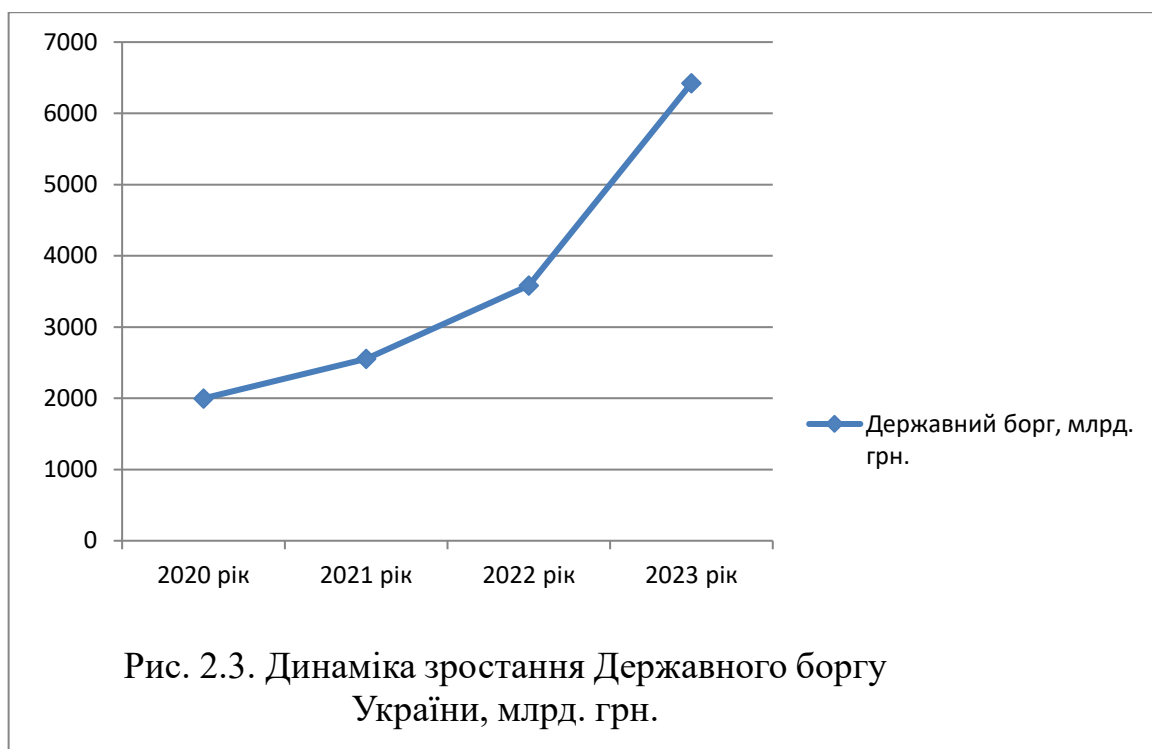
Розподіл основних витрат за статтями на 2023 р, млрд. грн. наведено в (рис. 2.2):

Оборона і безпека України є головним пріоритетом на наступний рік, тому витрати складатимуть майже 50% всього бюджету. Другим пріоритетом фінансування стане пенсійне і соціальне страхування. Видатки на охорону здоров'я і освіти обмежені. Дефіцит бюджету в 1310,9 млрд. грн. планується покривати за рахунок міжнародних партнерів. Тому наша економічна спроможність та збереження суверенітету буде цілком залежати від волі міжнародних партнерів.

Державний борг 2020 р. складав – 1998,3 млрд. грн., в 2021 р. – 2551,9 млрд. грн., в 2022 р. - 3584,0 млрд. грн. Державний борг України в 2023 р. буде складати 6422,7 млрд. грн. що порівняно з 2020 р. збільшиться в 3 рази [36,37].

Динаміка зростання Державного боргу України, млрд. грн. наведено в (рис. 2.3)

Попри бойові дії, які продовжуються на Сході і Півдні, завдяки підтримці та допомозі міжнародних партнерів, Україна зуміла утримати економіку країни від краху в 2022 році. Навіть більше, упродовж осінніх місяців демонструє хоча й хиткі, але все ж очевидні ознаки стабілізації.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

3.1. Проблеми забезпечення безпеки і оборони України

Суверенітет має історичну цінність, і характеризує політико-правову природу державного управління. Основними об'єктами національної безпеки в сучасних умовах є суверенітет і територіальна цілісність держави. Забезпечення територіальної цілісності держави є одним із головних завдань у сфері національної безпеки та головних національних інтересів.

Правову основу національної безпеки становлять Конституція України, закони, інші нормативно-правові акти, а також визнані Україною міжнародні договори і угоди.

До актуальних загроз національній безпеці України можна віднести:

Агресивні дії Росії, що чиняться для виснаження української економіки і підризу суспільно-політичної стабільності задля знищення Української держави і захоплення її території. Неефективність системи гарантування національної безпеки і оборони України. Корупція та неефективна система державного управління. Економічна криза, виснаження фінансових ресурсів держави, зниження рівня життя населення. Загрози енергетичній безпеці. Загрози інформаційній безпеці. Загрози кібербезпеці і безпеці інформаційних ресурсів. Загрози безпеці критичної інфраструктури. Загрози екологічній безпеці [39].

Високий ступінь суспільної небезпеки може спричинити державна зрада. Інформаційна безпека повинна формуватися на загальнодержавному і регіональних рівнях. Проблема ідентифікації зрадників полягає у тонкощах їх виявлення. Небезпека державної зради полягає в тому, що з володіння держави втрачаються відомості, що становлять державну таємницю, які, потрапляючи в руки іноземних спецслужб і будучи використаними проти інтересів України, можуть звести нанівець розробці планів оборони країни. Дії зрадника здатні

завдати економічної шкоди у великих чи особливо великих розмірах державі і загибелі людей. Дії винного створюють загрозу суверенітету, територіальній недоторканності, державної безпеки та обороноздатності України. [40].

За злочини проти національної безпеки України, Кримінальним кодексом України передбачений Розділ І. До таких злочинів належать: посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст.110 ККУ), державна зрада (ст.111 ККУ), диверсія (ст.113 ККУ), шпигунство (ст. 114 ККУ), перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань (ст.114-1 ККУ) [41].

Військовим командуванням (Генеральним штабом Збройних Сил України, Командуванням об'єднаних сил Збройних Сил України іншими), разом із Міністерством внутрішніх справ України, іншими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування передбачено здійснювати заходи і повноваження, необхідні для забезпечення оборони України, до припинення режиму воєнного стану.

В зв'язку з переходом України на західні стандарти озброєння, оборона сфера України стикнулася з її недостатністю, повільною швидкістю поставок з закордону, неможливістю технічного обслуговування в Україні. Можливістю здійснення ремонту такої техніки, тільки за кордоном. Новітня зброя складна не тільки в обслуговуванні, але і в використанні, а тому потребує від бійців вмінь і навичок, які можна отримати тільки в результаті навчання закордонними спеціалістами.

Системи ППО України виснажуються та знижують свою кількість, тому Україна конче потребує їх поповнення. В рамках ленд-лізу наша держава робить запити західним партнерам на отримання зброї і техніки, однак не завжди отримує погодження на її поставку. Це зумовлено внутрішньою політикою західних країн, їх розумінням безпеки і оборони власних держав, нормами права, міжнародними угодами. Ускладнюється матеріально-технічна поставка техніки Україні, наявністю її на складах західних партнерів .

Людський ресурс обмежений. Тому в сучасній війні кількість має менше значення, аніж якість підготовлених фахівців. Особливості служби військовослужбовців полягають у необхідності виконання ними професійних обов'язків в умовах фізичних, фізіологічних стресових факторів. Екстремальна ситуація для тих, хто її переживає, може стати кризовою, стресовою, травматичною і викликає відповідну кризу стрес, психотравму [42, с. 8].

Здатність будь якої держави, дати відсіч ворогові та відстояти свою незалежність, залежить від кількісного і якісного потенціалу армій. Кількість залежить від політики держави; масштабу, інтенсивності військових дій; загальної площі території держави. Якість залежить від економічного стану країни; рівня озброєння, оснащення, підготовки, мотивації воїнів; раціонального використання людських ресурсів.

Загальна площа Росії складає 17098242 м. км, України - 603700 м. кв. Територіальні переваги Росії більше в 28 раз ніж у України. Відповідно Росія має більшу потужність і в кількісному потенціалі армії, і в забезпеченні її фінансуванням.

Згідно Федерального бюджету Росії витрати на безпеку та оборону на 2022 рік склали 3,510 трлн. рублів (\$ 50,25 млрд.) [43].

Згідно Державного Бюджету України на 2022 рік - 0,134 трлн. грн. (\$ 3,6 млрд.) [36].

Тобто ЗСУ успішно протистояло в 2022 році армії РФ, деокупувало 1886 населених пунктів, при чисельній перевазі російських військ, з оборонним бюджетом який в 14 раз менший, за бюджет РФ. Протистояння стало можливим завдяки підтримці Україні міжнародними партнерами (МФО, ЄС, та іншими країнами), і плідній роботі Українських державних служб.

Згідно Федерального бюджету Росії витрати на безпеку та оборону на 2023 рік становлять 4,982 трлн. рублів (\$ 71,32 млрд.). Це 30% в питомій вазі загальних витрат [44].

Згідно Державного Бюджету України на оборону передбачено 1,141 трлн. грн (\$ 30,1 млрд.), це майже 50% в загальному обсязі витрат. [37].

Тобто в 2023 році дефіцит бюджету України складає 1,311 трлн. грн., який планується перекривати за рахунок МФО, ЄС, та інших країн. Якщо Українській владі це вдасться, то бюджет України на оборону буде все одно менше в 2 рази, ніж бюджет РФ на 2023 рік. [37].

Витрати оборонного бюджету України і РФ на 2022, 2023 рр. наведені в (рис.3.1)

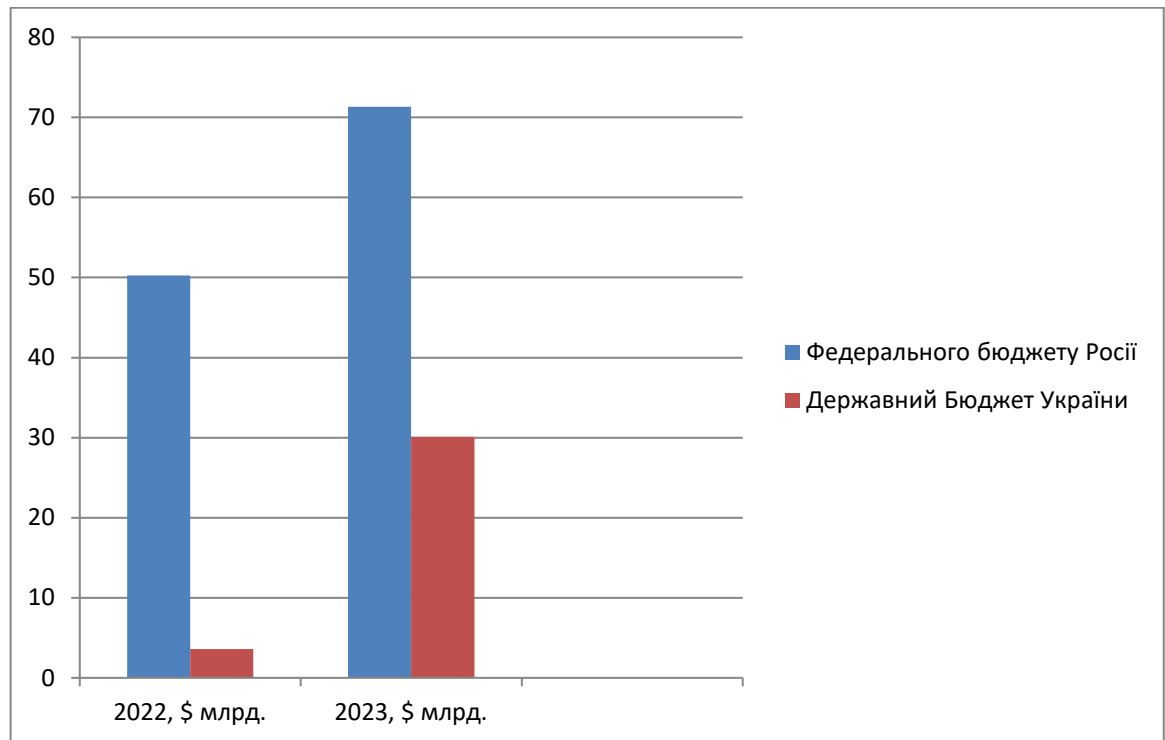

Рис. 3.1 Витрати оборонного бюджету України та РФ на 2022, 2023 рр, (\$ млрд.)

Слід зауважити що фінансування потреб національної оборони держави здійснюється виключно за рахунок Державного бюджету України в обсягах, розмір яких визначається щорічно Законом України “Про Державний бюджет України”, які забезпечують належне виконання завдань оборони (ч. 6 ЗУ “Про оборону”).

Міжнародні фінансові структури та держави-партнери не можуть здійснювати фінансування, на цілі що мають військові або оборонні наслідки, але можуть здійснювати підтримку соціальної сфери: фінансування заробітних плат, пенсій, соціальних виплат, зокрема для внутрішньо переміщених осіб.

Може виділятися фінансова допомога для фінансування дефіциту державного бюджету.

Відповідно до статті 41(2) ДЄС бюджет ЄС не може використовуватися для фінансування витрат, що мають військові або оборонні наслідки, тобто операцій Спільної зовнішньої та безпекової політики за межами ЄС. 28 лютого 2022 року Рада ЄС опублікувала своє рішення (CFSP) 2022/338 щодо заходу сприяння в рамках EPF з постачання військової техніки. Була створена платформа для доставки летальної зброї ЗСУ. Це є зміною парадигми, оскільки Європейський Союз вперше почав фінансування придбання зброї. Допомога здійснюється шляхом постачання необхідного озброєння, обладнання, запчастин та інших необхідних речей для оборони нашої армії.

Стрімкий розвиток інтеграційних процесів в Європі в другій половині ХХ ст. став наслідком значних політичних і соціально – економічних змін. Об'єднання європейських держав Європейський Союз було задумане, у більшій мірі, як співробітництво більш-менш подібних національних держав, які мали сформувати нове економічне і політичне управління, яке було б здатне виступати рівноправним партнером у відносинах як із США, так й з СРСР. Потреба в створенні ЄС була викликана також з метою безпеки і оборони союзних країн, в силу їх незначних територіальних розмірів. Завтрашній курс безпеки і оборони ЄС може залежить від результату війни в Україні, збереження нашої незалежності і суверенітету.

В свою чергу внаслідок розпаду СРСР, виник новий Світовий порядок. США призначили себе головним актором міжнародних відносин, якому для побудови нового світового порядку не потрібні були домовленості з рештою світу [45].

Політики в різних державах дуже часто послуговуються тією або іншою концепцією світового порядку для обґрунтування своїх рішень. Вони часто використовують певні наративи про світовий порядок у спробах пояснити свої дії на міжнародній арені. Політики не лише беруть готові схеми або концепти

академічної науки, а й самі можуть виступати замовниками певного наративу про світовий порядок. [46]

Що стосується США, вони будуть підтримувати Україну. Будуть виступати проти Російської агресії, як і весь цивілізований світ, відстоюючи сталий світовий порядок. В протилежному випадку, Росія встановить свої правила. А це буде означати зміну полярності в світовому.

При цьому треба пам'ятати, що питання деолігархізації міжнародні партнери ставили вже давно нашому керівництву країни, яке не вирішувалося за весь час незалежності. Головне щоб це питання не стало ключовим, на шляху до збереження суверенітету і територіальної цілісності України.

3.2. Проблеми охорони здоров'я в Україні

У зв'язку з військовою агресією РФ в деяких регіонах нашої України відбуваються активні бойові дії, внаслідок яких зазнають пошкоджень не лише об'єкти інфраструктури, але й люди. Людський ресурс, це найцінніший ресурс держави. Пересічні громадяни, військові, зазнають травм та пошкоджень, тому для рятування їхнього життя система охорони здоров'я має дуже важливу роль [47].

Медицина виступає найпроблемнішою галуззю в Україні, особливо, це стосується організації медичної допомоги у територіальних громадах.

У 2016 році стартувала медична реформа, яка передбачала передачу повноважень і ресурсів спроможним об'єднаним територіальним громадам.

Децентралізація влади у сфері охорони здоров'я не передбачала утримання бюджетних закладів та їх фінансування [48]. Тому перед місцевими органами повинні були постати нові завдання: розробка регіональної політики, реалізація поставлених місцевих програм, а ключове – це надання послуг громадського здоров'я.

За даними Державного бюджету України на 2021 рік на охорони здоров'я було закладено 162,7 млрд. грн., на 2022 - 232,8 млрд. грн., на 2023 р.- 175,7 млрд. грн.

За рішенням “Про Державний бюджет Миколаївської міської територіальної громади” на 2021 рік на охорони здоров'я було передбачено 155,0 млн. грн., на 2022 – 167,4 млн. грн., на 2023 р.- 247,0 млн. грн.

Затверджені видатки на охорону здоров'я Державного бюджету України і Державного бюджету Миколаївської міської територіальної громади на 2021, 2022, 2023рр. наведено в (рис. 3.2)

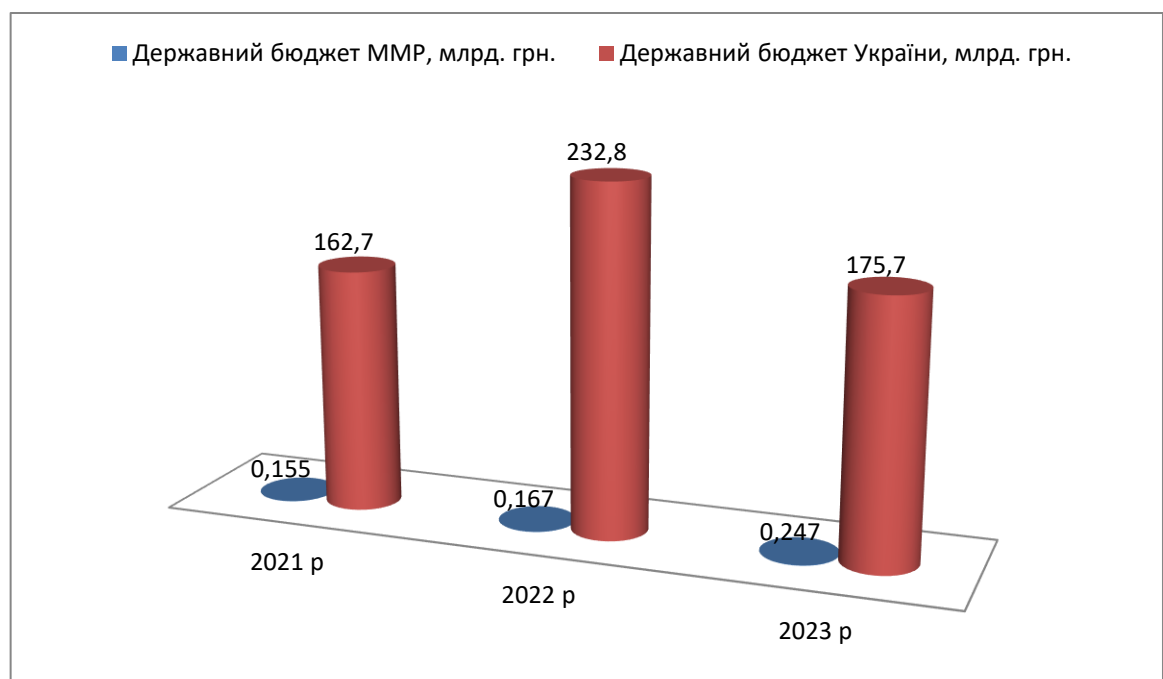

Рис.3.2 Затверджені видатки на охорону здоров'я Державного бюджету України і Державного бюджету Миколаївської міської територіальної громади на 2021, 2022, 2023рр.

Як бачимо незважаючи на те, що процес децентралізації завершився до початку повномасштабної війни, загальна сума видатків на систему охорони здоров'я здійснюється за рахунок Державного бюджету, а не місцевого. Заклади охорони здоров'я фінансуються НСЗУ за Програмою медичних гарантій.

В системі охорони здоров'я катастрофічно не вистачає коштів. В 2023 р. буде скорочено видатки порівняно з 2022р. на 57,1 млрд. грн.

На міському рівні недофінансування намагаються вирішувати шляхом оптимізації медичних закладів, за рахунок лікарень в невеликих районах, які

приймають невелику кількість пацієнтів, але водночас є єдиними медичними установами на всю округу. Вони можуть бути закриті.

Підвищення мінімальної зарплати для лікаря 20000,00 грн та для медсестри 13000,00 грн., які були встановлені в 2021 р, не можуть бути повноцінно реалізовані. Уже зараз медики по всій країні скаржаться: замість обіцяного підвищення зарплат їм урізали ставки, до 0,75 або 0,50 ставки. Відбувається скорочення медичного персоналу по всій країні. Офіційно в МОЗ визнають, що підвищення не зможуть виконати щонайменше 260 лікарень.

Скорочення медичного персоналу, як і закриття лікарень (об'єктів критичної інфраструктури) в період воєнного стану це злочин. Особливо на фоні руйнувань які зазнають медичні заклади. Бо кожного дня саме медики рятують наших військових і цивільних людей, які постраждали в наслідок російської агресії. Медики зараз зазнають значного навантаження. Легковажне відношення до проблем медичної сфери, може призвести до еміграційних процесів серед медичних працівників. Це не припустимо під час війни.

Будь-яка криза це випробовування всієї системи на міцність. Якість надання послуг закладами охорони здоров'я України, роздивимося на прикладі кризи 2020-2021 рр., яка була спричинена пандемію коронавірусної хвороби в місті Миколаєві. Ця проблема була важливою до повномасштабного вторгнення в Україну російською армією, залишилася не вирішеною, і найближчим часом не буде вирішена в наслідок погіршення економічного стану всієї країни, в зв'язку з військовими діями і першочерговістю фінансування оборонної сфери. Але саме медична система рятує життя наших воїнів.

Згідно ст. 3. КУ Людина, її життя і здоров'я, визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Статтею 27 КУ передбачено, що кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави - захищати життя людини [9].

Незважаючи на це, в системі охорони здоров'я, на практиці, були поодинокі випадки, коли людей після аварій, операцій, в важкому стані, з

відкритими кровоточивими ранами відправляли додому. Ці явища порушення прав не мали масового характеру. Критичний стан медицини був ядро помітний з приходом в Україну пандемії коронавірусу 2020-2021 рр. Волонтери країни почали бити тривогу. Спостерігалася масова тенденція виписок з лікарень, хворих, з критичними показниками сатурації, на домашнє лікування. При цьому, система охорони здоров'я, не забезпечувала кисневими концентраторами хворих, для лікування вдома. Саме за рахунок волонтерів хворі забезпечувалися киснем, що рятувало їм життя. Волонтери наполягали на тому, щоб родичі, ні в якому разі не забирали своїх рідних з лікарень, бо шанс на життя у таких хворих був мінімальний. Поки хворий знаходився в закладі охорони здоров'я, він був на юридичній відповідальності лікарні, в протилежному випадку, відповідальність за життя і здоров'я перекладалася на родичів. Згідно ст. 3 п. 13. Наказу МОЗ від 28.03.2020 № 722 “Організація надання медичної допомоги хворим на коронавірусну хворобу (COVID-19)” пацієнт з перебігом хвороби середньої тяжкості і тяжкому стані, з ознаками дихальної недостатності, показниками SpO₂ менше 92 %, повинен був знаходитися в лікарні. Теж саме підтверджували в МОЗ України, що пацієнт повинен бути виписаний з лікарні в такому стані, в якому він зможе продовжувати амбулаторне лікування[49]. Відповідно до Наказу № 698 від 23.03.2020 р “Про затвердження Тимчасових заходів у закладах охорони здоров'я з метою забезпечення їх готовності для надання медичної допомоги хворим на гостру респіраторну хворобу COVID-19” було затверджено забезпечення надання екстреної медичної допомоги в повному обсязі, та надання паліативної медичної допомоги в стаціонарних умовах. Тобто, після того, як хворого проліковано по Протоколу, якщо він приймає рішення знаходитися в лікарні, до нормалізації показників сатурації, лікарня повинна створити всі умови [50]. Забезпечити пацієнта койкою і кисневою точкою. Якщо хворий бажає померти під наглядом медичного персоналу, в лікарні, він має на це повне право.

А зараз приклад: хвора Є. була виписана з лікарні на другому тижні, після 1,5 місяця реанімації, з ДН (дихальної недостатності) - III ст. (задишкою в стані

спокою), з сатурацією 69% (Додаток – 1,2,3). При тому, що відразу після реанімації, не лікарня, а волонтери забезпечили її кисневим концентратором. Залишалася хвора в лікарні два рази. Долікувалася за допомогою поліції (Додаток – 2) та заступника МОЗ Микичак І. В., яка залишала хвору на койці в телефонному режимі, в зв'язку з неможливістю вирішення цієї проблеми на місцевому рівні. Телефон зам міністра був наданий волонтерами. Дуже важливу роль відіграла поліція. Не в їх повноваженнях було залишити хвору в лікарні, але вони ініціювали в лікарні перевірку.

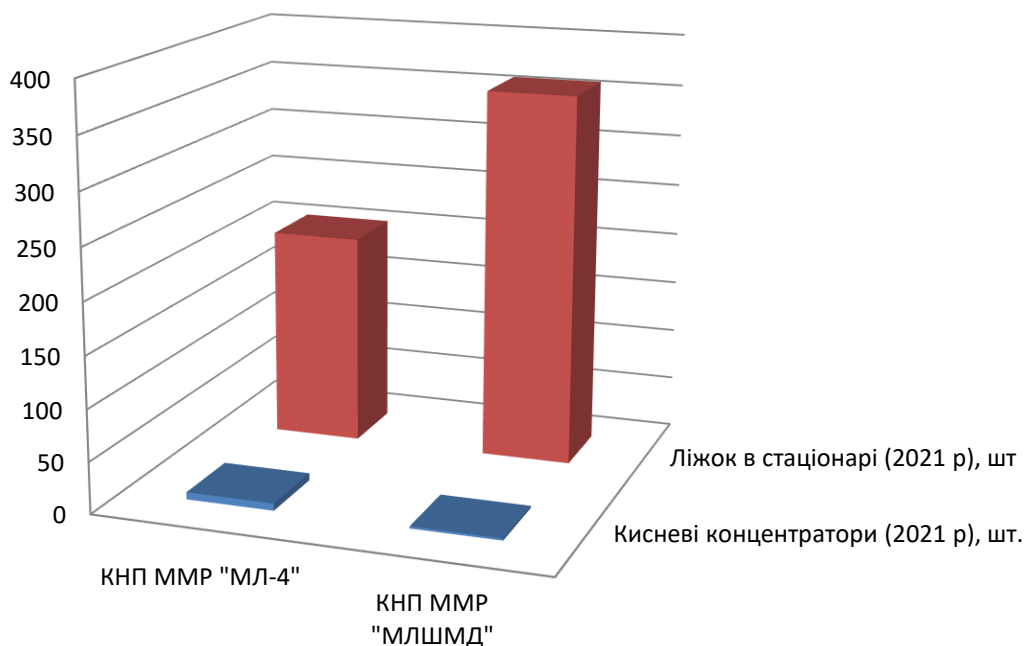
Офіційна відповідь з гарячої лінії і телефонний дзвінок з ММР, стосовно скарги, надійшов через 10 днів (Додаток -4).

В лікарнях міста Миколаєва в 2021 р, був брак медичного персоналу, що впливало на якість надання медичного обслуговування важких хворих, санітарний догляд. Це дуже важливо коли людина знаходиться в безпорадному стані.

В нашому місті, як тільки тест ПЛР показував негативний результат хворих з КНП ММР “Міська лікарня-1”, КНП ММР “Міська лікарня-3” КНП ММР “Міська лікарня-5”, які мали договори з НСЗУ, за пакетами медичних послуг “Стационарна медична допомога пацієнтам з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою корона вірусом SARS-CoV-2” переводили в КНП ММР “Міська лікарня-4”, КНП ММР "Міська лікарня швидкої медичної допомоги", які мали договори з НСЗУ, за пакетами медичних послуг "Стационарна допомога дорослим і дітям без проведення хірургічних операцій". Ці дві лікарні повинні були доліковувати постковідних хворих. Але в 2021 році, в КНП ММР “Міська лікарня-4” було 7 кисневих концентраторів на 205 ліжок стаціонару, а в КНП ММР "Міська лікарня швидкої медичної допомоги" – 2 кисневих концентратора на 360 ліжок.

Забезпечення лікарень кисневими концентраторами м. Миколаєва в 2021 р, наведено в (рис. 3.3):

Рис.3.3.Забезпеченість лікарень кисневими концентраторами м. Миколаєва в 2021 р.

	КНП ММР "МЛ-4"	КНП ММР "МЛШМД"
■ Кисневі концентратори (2021 р), шт.	7	2
■ Ліжок в стаціонарі (2021 р), шт.	205	360

В умовах дефіциту забезпечення лікарень матеріально технічною базою, і відсутності порядку переведення хворого між лікарнями (все це відбувається в телефонному режимі), може статися що хворий буде не забезпечений киснем. КНП ММР “Міська лікарня-4” при переводі хворої Є. проінформувала КНП ММР "Міська лікарня швидкої медичної допомоги", що хворій не потрібна киснева підтримка. Лікарня знайшла їй кисень, але кожного дня поступали хворі, яким потрібна була киснева підтримка. Це спричиняло велике напруження. При цьому діяв карантин для родичів.

І тут, постає дві проблеми. Перша - переводу з однієї лікарні в іншу, хворого, який потребує специфічних умов догляду. Друга - юридичної відповідальності, за хворого, при такому переведенні.

По-перше, юридичну відповідальність за хворого несе установа, тільки тоді, коли пацієнт перебуває в відповідному закладі. Як тільки хворий отримав

виписку, і фізично покинув заклад, установа не несе за нього ніякої відповідальності.

По-друге, питання переводу, не має чіткої процедури. Погоджується перевід з однієї лікарні в іншу, шляхом телефонних перемовин.

І в той час, коли медичний персонал, ставить родичів перед фактом, о переводі хворого, із однієї лікарні в іншу, родичі не повинні погоджуватися на перевід, доти, доки не отримають повну інформацію, в письмовому вигляді, о наявності відповідних умов для лікування, від закладу, куди переводять хворого. Цю інформацію вони повинні запросити самостійно.

Стосовно забезпечення хворих кисневими концентраторами згідно ст. 3 п.5. Наказу МОЗ від 28.03.2020 № 722 “Організація надання медичної допомоги хворим на коронавірусну хворобу (COVID-19)” усі зони, де доглядають пацієнтів, хворих на COVID-19 з тяжким перебігом, слід бути обладнані функціонуючими системами подачі кисню [49].

Незабезпеченість обумовлена тим, що в лікарнях які долікують постковідних хворих, не діють Стандарти, Протоколи і нормативна база, що стосується лікування цього захворювання. Тому умови лікування і забезпеченість кисневими концентраторами в таких закладах може бути відсутня взагалі.

Основними проблемами виписок хворих в важкому стан є: відсутність організації перевезення лікарнею киснезалежного хворого додому; відсутність забезпечування кисневим концентратором лікувальним закладом для лікування вдома; законодавство не зобов'язує сімейних лікарів здійснювати активний нагляд пацієнтів вдома (згідно законодавства); робота кисневих концентраторів за рахунок електроенергії, відключення якої може спричинити смерть хворого.

А, стосовно виписок ст. 283 ЦКУ - охорона здоров'я забезпечується саме системною діяльністю державних та інших організацій, а не родичами. Ст. 281 ЦКУ визначено, що фізична особа має невід'ємне право на життя. І не може бути в ні в якому разі, позбавлена його. Родичі мають повне право захищати життя та здоров'я своїх рідних, в їх беззахисному стані, від протиправних посягань будь-якими засобами, не забороненими законом. Та ст. 282 ЦКУ надано право

фізичній особі вимагати усунення небезпеки, яка загрожує життю та здоров'ю. Відповідно до ст. 293 ЦКУ хворий має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, право на достовірну інформацію про стан довкілля, чого не було зроблено закладом. А шкода, завдана внаслідок не усунення загрози життю, здоров'ю, хворому повинна відшкодовуватися відповідно до ЦКУ (ст.1165).

Закон України “Основи законодавства України про охорону здоров'я” від 19.11.1992 року № 2801-ХІІ, розподіляє обов'язки сторін, стосовно реалізації державної політики охорони здоров'я. Згідно ст.14 виконавчі органи міських рад здійснюють управління комунальними закладами охорони здоров'я, організацію їх матеріально-технічного, кадрового та фінансового забезпечення. Згідно ст. 19. Держава організовує матеріально-технічне забезпечення охорони здоров'я в обсязі, необхідному для надання населенню гарантованого рівня медичної та реабілітаційної допомоги. З цією метою забезпечується реалізація державних цільових програм.

За весь період пандемії в Україні була відсутня Програма «Інфекційної безпеки», але була Програма “Велике будівництво”. 29 вересня 2021р., головним лікарем КНП “Миколаївський обласний центр лікування інфекційних хвороб Миколаївської обласної ради” Федоровою С. було подано проект Програми “Інфекційної безпеки регіону”. Але депутати на обласному рівні кошти спрямовані на фінансування Проекту по реконструкції Яхт-клуб.

Була виявлена ще одна проблема, вона стосувалася конфлікту права, яке робить нікчемні права пацієнта, при переводі хворого в лікарню, яка доліковує постковідних хворих. В них не діють Стандарти і нормативні акти лікування COVID-19, тому, що правова система лікарні залежить, від типу укладеного договору з НСЗУ. До кожного виду захворювання використовуються свої Протоколи і Стандарти. Лікарні, які не мають ковід статусу, не можуть маркірувати хворобу як COVID-19, коли вірус вже в стані реконвалесценції, тобто зникає. Такі лікарні маркірують хворобу як звичайну пневмонію. Тільки в ковідних закладах охорони здоров'я використовується основний діагноз - COVID-19. І відповідно діють всі Стандарти і нормативна база, що стосується

цього захворюння. В 2021р. діяв п.15 ст.3 Наказу МОЗ від 28.03.2020 № 722 де було передбачено не контагіозних пацієнтів, у яких тест ПЛР не показував вже збудника хвороби, в разі заповнення відділення, в якому надається допомога пацієнтам, хворим на COVID-19, більше ніж на 50 % та в випадку необхідності продовження стаціонарного лікування, вони мали бути переведені до відділень / інших закладів охорони здоров'я відповідно до нозології. Зараз цей пункт видалено з Наказу МОЗ від 28.03.2020 № 722. Але раніше, порушувалися права хворих, на отримання належних умов лікування, шляхом переведення їх в лікарні, або інші відділення. Вилучення статті з Наказу, не дає гарантії пацієнтам, що не будуть порушуватися їх права. Маніпуляції відбуваються навіть в лікарнях які лікують коронавірусних хворих. Мед персонал може стверджувати, що норми госпіталізації - показники сатурації 92%, згідно Стандарту надання медичної допомоги хворим на коронавірусну хворобу, діють тільки при госпіталізації, але не діють при виписці. Тоді , по-перше - як може відбуватися, що показник сатурації 92% є показником для госпіталізації, але не є нормою для виписки з лікарні. По-друге – за якими Стандартами лікують хворого на коронавірусну хворобу, у випадку коли ПЛР тест не відображає збудника хвороби, але хворий має всі клінічні ознаки? Друга поширена маніпуляція відбувається через 14 днів хвороби, коли тест ПЛР показує негативний результат. Стверджують, що Стандарти надання медичної допомоги хворим на коронавірусну хворобу не застосовуються.

Як приклад вирішення конфлікту права, в міжнародному приватному праві використовуються колізійні норми. Ці норми використовують при розходженні правових норм, але щодо одного і того ж самого предмета спору.

Цей принцип можна було б взяти за основу для вирішення проблем у випадку перевантаження лікарень, коли виникає необхідність пере розподілу хворих, при цьому лікарні повинні використовувати різні правові Стандарти, в зв'язку з специфікою їх діяльності. А хворий має один випадок захворюння.

Але такий підхід до протиріч норм законодавства не використовується в українських лікарнях. І тому є неврегульованим недоліком законодавства..

Якщо взяти вимоги до лікарень які висуває НСЗУ за договорами медичних послуг “Стаціонарна медична допомога пацієнтам з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою корона вірусом SARS-CoV-2” та “Стаціонарна допомога дорослим і дітям без проведення хірургічних операцій” то вони різні. І різні вимоги до забезпечення лікарень матеріально-технічною базою.

В ході засідання КЕК ОДА рішень щодо вирішення проблем не було прийнято.

Натомість згідно Висновку Клініко-експертної комісії управління охорони здоров'я Обласної державної адміністрації; листів (управління охорони здоров'я Миколаївської міської ради, Миколаївської міської ради, Обласної державної адміністрації), всі державні службовці дійшли згоди, що: “Виявлені недоліки швидше за все, з великою ймовірністю, на думку членів комісії, не вплинули би на розвиток захворювання та не могли би призвести до погіршення стану пацієнтки ”

Відповіді надали згідно листування: Управління охорони здоров'я ММР (Додаток -6.7), Миколаївська міська рада (Додаток -8), Управління охорони здоров'я ОДА (Додаток -9), Обласна державна адміністрація (Додаток -10), Міністерство охорони здоров'я (Додаток -11), Національна служба здоров'я України (Додаток -12), Уповноважений по правам людини ВРУ (Додаток -13).

Що стосується бачення розподілу відповідальності, то я вважаю що лікарня повинна була звернутися з проблемою забезпечення пацієнта киснем, до свого безпосереднього керівництва. А управління, в свою чергу повинно було звернутися до власника в особі Миколаївської міської ради, з вимогою фінансувати придбання кисневих концентраторів.

Стосовно виписок, вважаю що, Стандарти звичайних лікарень, не повинні бути гіршими, за Стандарти лікарень які лікують корона вірусних хворих. Бо в протилежному випадку, вони будуть суперечити Конституції України і Законам України. Правочини, які суперечать КУ є нікчемними. А застосування Конституція України може бути безпосереднім, бо це норми прямої дії.

При цьому, не забезпечення хворого безпечними умовами лікування, з будь яким діагнозом, є підставою для притягнення відповідальних до кримінальної відповідальності.

Якщо лікувальний заклад, приймає рішення о переведенні важкого хворого на домашнє лікування, то він повинен створити всі умови для безпечного лікування такого хворого вдома. Організувати перевезення, активний нагляд сімейного лікаря, забезпечити пацієнта відповідною матеріально-технічною базою. При умові, що вдома буде кому здійснювати догляд хворого.

Що кусається відповідальності медичних працівників, то згідно ст. 135 ККУ Завідоме залишення без допомоги особи, яка перебуває в небезпечному для життя стані і позбавлена можливості вжити заходів до самозбереження, через хворобу або внаслідок іншого безпорадного стану, якщо той, хто залишив без допомоги, зобов'язаний був піклуватися про цю особу і мав змогу надати їй допомогу, а також у разі, коли він сам поставив потерпілого в небезпечний для життя стан, карається обмеженням волі на строк до двох років або позбавленням волі на той самий строк.

Діяння, які спричинили смерть або інші тяжкі наслідки, караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

Відповідальність державних службовців передбачена статтею 367 Кримінального Кодексу України - Службова недбалість, тобто невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, що може завдати істотну шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб, - карається штрафом від двохсот п'ятдесяти до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

В Миколаївській області був тільки один головний лікар Федорова С., яка підіймала проблеми медицини КНП «Миколаївський обласний центр лікування

інфекційних хвороб Миколаївської обласної ради». Міська влада обвинуватила її в популізмі, і за підтримки МОЗ убрала з посади головного лікаря. Що цікаво, що Згідно Довідки МОЗ про результати перевірки організації та якості надання медичної допомоги хворим на гостру респіраторну хворобу COVID-19 у закладах охорони здоров'я м. Миколаєва та Миколаївської області (Додаток – 14), було відображено середню кількість днів перебування хворих в стаціонарах і реанімаціях .

Середня кількість днів перебування хворих в стаціонарах лікарень Миколаївської області в 2021 р (мал. 2.7).

Згідно Довідки МОЗ середнє перебування хворого на ліжку складає 10 днів, незалежно від тяжкості протікання захворювання. Така причина пов'язана з тим, що лікарні отримують кошти від НСЗУ, за кожного виписаного пацієнта, а не пролікованого. Госпіталізують хворих тільки з тяжким перебігом хвороби. А при затяжному перебігу, киснева підтримка може знадобитися до 6 місяців. В КНП “Миколаївський обласний центр лікування інфекційних хвороб Миколаївської обласної ради” найбільше середнє перебування хворого на ліжку, і складає 18,1 день. В КНП “Новобузька багатопрофільна лікарня” Миколаївської області найменше, складає 8,2 дн.

Рис. 3.4. Середня кількість днів перебування хворих в стаціонарах лікарень Миколаївської області в 2021 році

Знаходження в реанімаціях регламентується Протоколами лікування COVID-19. Середнє перебування в реанімації КНП ММР «Міська лікарня-1» – 4,7 дн., КНП ММР «Міська лікарня-3» – 5,2 дн., КНП ММР «Міська лікарня-5» – 3,7 дн. говорить про високий рівень смертності. Середнє перебування в реанімації КНП «Миколаївський обласний центр лікування інфекційних хвороб Миколаївської обласної ради» 10,5 дн. є показником якості надання медичної допомоги згідно Протоколу лікування COVID-19.

Високі показники середнього перебування хворих в стаціонарі КНП «Миколаївський обласний центр лікування інфекційних хвороб Миколаївської обласної ради», під керівництвом директора Федорової С. стали приводом для нарікання зі сторони МОЗ, і як одна з причин звільнення її з посади директора місцевою владою. Вважаю, що МОЗ і місцева влада, задовольняє реальний стан медицини.

Можна зробити висновок: функції державної служби втілюються в практичній, соціально корисній, професійній діяльності. В них втілюється

соціальне призначення держави. Державна служба функціонує по всій території України через систему органів. Порушення прав надання медичних гарантій має не поодинокий характер, а загально державний, пов'язаний з традиціями побудови системи охорони здоров'я. Переважна частина порушень прав залишається прихованою для суспільства. Ці порушення повинні стати предметом дослідження, результат яких відбитися в корегуванні відповідних правових актів, аби уникнути регулювання таких порушень Кримінальним кодексом України. Ефективне функціонування економіки держави і територіальних громад, раціональне використання фінансових і трудових ресурсів, це запорука спроможності забезпечення дотримання конституційних норм, прав і гарантій кожного громадянина України. Від державних служб і органів місцевого самоврядування вимагається відповідальність в розгляді проблем, як гарантів Конституції України і контролюючих органів відповідно. Людина, її життя і здоров'я, безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави (ст. 3 Конституції України).

На час дії воєнного стану згідно Закону України “Про правовий режим воєнного стану” від 12.05.2015 №389-VIII якщо було утворено військову адміністрацію, то їм передається управління закладами охорони здоров'я, забезпечення їх трудовими ресурсами, організації надання ними послуг, організація їх матеріально-технічним та фінансовим забезпеченням. Начальник військової адміністрації є розпорядником бюджетних коштів, ним забезпечується додержання Конституції і законів України, виконання актів Президента та органів виконавчої влади; організовується робота відповідної військової адміністрації та здійснюється керівництво її діяльністю. Він несе персональну відповідальність за виконання військовою адміністрацією покладених на неї повноважень[12].

При цьому органи місцевого самоврядування виконують свої повноваження в межах Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”

від 21.05.1997 р. № 280/97 – ВР, по організації роботи цих закладів, крім делегованих по закону їм державною владою[51].

3.3. Проблеми соціального захисту населення в умовах воєнного стану

Захист прав найбільш вразливих груп населення та допомога їм у створенні можливостей, є одним з обов'язків державних органів України та державної служби. Вразливість населення підвищується у періоди політичної нестабільності, економічного спаду та правової невизначеності. В умовах воєнного стану соціальні, політичні, економічні, психологічні, правові проблеми тільки загострюються. Прогресують хронічні захворювання. Це призводить до порушення нормальної життєдіяльності, загострення проблем особистості та соціальних груп.

Кожна територіальна громада увійшла у період початку широкомасштабного вторгнення російських військ на територію України із сукупністю унікальних проблем, процесів, які існували, тривали та формувалися місцевими громадами (недостатність фінансування, застаріла система водопостачання та інше). Скоріш за всього з 24 лютого 2022 року, робота над пошуком шляхів їх вирішення була зупинена, але в деяких випадках консервування проблем може в майбутньому стати причиною як не вибуху, то значної соціальної чи техногенної проблеми, вирішення якої потребуватиме неабияких ресурсів. Загальні тенденції децентралізації й реформування влади також мають не аби який вплив. У період активних воєнних дій особливо важкими є чітке розуміння меж функціональних обов'язків органів державної влади, військових адміністрацій та органів місцевого самоврядування.

Різні галузі піддаються впливу, внаслідок широкомасштабного вторгнення та міграції, а тому вимагають реагування органами державної служби і органами місцевого самоврядування. Проблеми торкаються галузей:

- бюджету, фінансів, ціноутворення;
- управління комунальною власністю;

- житлово-комунального господарства, торгівельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку;
- будівництва;
- освіти, охорони здоров'я, культури, фізичної культури і спорту;
- регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища;
- соціального захисту населення;
- зовнішньоекономічної діяльності;
- оборонної роботи;
- вирішення питань адміністративно територіального устрою;
- реєстрації місця проживання фізичних осіб;
- забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод, законних інтересів громадян;
- надання безоплатної первинної правової допомоги;
- та інші.

Питання доводиться вирішувати не типові, різного масштабу складності, деякі рішення вимагають негайного прийняття. Вирішення проблем залежать від наявності фінансових, матеріальних та трудових ресурсів. В основі будь-якої бюрократичної системи лежить соціалістична економіка, а це означає що будь-який експеримент може супроводжуватися трансакційними витратами, порушенням норм, невиконанням плану. Тому в період викликів (зовнішніх, внутрішніх), спричинених війною, державна служба потребує зовсім інших підходів, більш гнучких, які б швидше та ефективніше вирішували проблему.

У зв'язку з повномасштабним вторгненням, велика кількість людей, зокрема внутрішньо переміщені особи потребують допомоги. За період війни Кабінет Міністрів України кілька разів змінював політику, щодо виплат грошової допомоги, збалансовуючи потреби та можливості державного бюджету, шляхом поступового скорочення категорій осіб, які можуть отримувати виплати. Програми стають більш адресними. Водночас існує ризик, що поза програмами допомоги, можуть опинитися люди, які її потребують. На

потреби ВПО впливають декілька факторів: наявність заощаджень до початку повномасштабного вторгнення, наявність житла, збереження зайнятості за місцем роботи.

Була змінена процедура щодо отримання виплат на проживання ВПО. Виплати встановлені в розмірі 3000 гривень на місяць для дітей і людей з інвалідністю, та 2000,00 гривень для інших осіб. Отримати допомогу можуть тільки люди, які зареєструвалися як ВПО але не всі внутрішньо переміщені особи, а лише ті, які не можуть повернутися до свого місця проживання. Це переміщені з територіальних громад, де ведуться бойові дії, громад в окупації або оточенні, а також особи, житло яких зруйноване чи непридатне для проживання. Перелік територіальних громад, де відбуваються бойові дії, розробляється і час від часу переглядається Мінреінтеграції. Виплата допомоги ВПО є щомісячною і буде здійснюватися до кінця воєнного стану.

Для декількох груп людей грошова допомога зараз не передбачена або її отримання значно ускладнене. До цієї групи відносяться люди, які не можуть отримати статус ВПО через брак документів і з різних причин не можуть підтвердити проживання на тимчасово окупованих або оточених територіях чи в зоні активних бойових дій. Серед людей, яким складно надати потрібні документи, можуть бути бездомні, літні та люди, які втратили всі речі, виїжджаючи із зони бойових дій.

Отримання грошової допомоги у деяких деокупованих населених пунктах можливе тільки в окремих випадках для людей, житло яких непридатне для проживання внаслідок бойових дій.

Окрім того, навіть після подачі заявки на допомогу ВПО може очікувати на неї певний час. Існує потреба реагування на вразливе становище жителів деокупованих територій і створення програм надання їм допомоги від держави протягом певного часу. Потрібна підтримка, у вигляді програми миттєвої допомоги людям, які евакуюються з місць активних бойових дій, окупованих, оточених або заблокованих населених пунктів, і розширювати її. Важливим є

також удосконалення систем інформування про різні можливості та шляхи отримання допомоги, а також вирішення питань.

Зараз Україна переживає найбільшу в своїй історії житлову кризу. Основною стратегією влади є переоблаштування житлових і нежитлових приміщень, які знаходяться в комунальній власності — дитячі садки, школи, гуртожитки, готелі, санаторії. Не всі вони придатні до довгострокового проживання. Після розпаду Радянського Союзу в Україні відбулася масова приватизація житла. Житлова політика була спрямована на те, щоби розширювати інститут приватної власності. Тому на жаль, із 2014 року в Україні не з'явилося системних рішень для того, аби забезпечити переселенців житлом. Ще тоді в семи містах України почали будувати модульні будинки як тимчасове рішення, але багато людей жили там і до 2022 року. Вони не були розраховані на такий довгий період, не були інтегровані в інфраструктуру міста. Цей неутішний досвід важливо враховувати і зараз, коли приймаються екстрені «тимчасові» рішення. Доречи, в Німеччині 60 % всього житлового фонду країни, є власністю держави. А в Україні, поки що з метою підтримки людей, Кабінетом Міністрів України передбачено ще один вид компенсації – це 450,00 грн. компенсації тим, хто прихистив у себе вдома ВПО [52].

Порядок надання гуманітарної допомоги цивільному населенню в умовах воєнного стану визначений Постановою КМУ “Питання надання гуманітарної та іншої допомоги цивільному населенню в умовах воєнного стану в Україні” від 07.03.2022 № 220. Ця допомога може здійснюватися за рахунок коштів, що надійшли в національній та іноземній валюті на поточний рахунок Міністерства соціальної політики, відкритий в НБУ, від фізичних та юридичних осіб, резидентів нерезидентів як благодійна пожертва, гуманітарна допомога, гранти і дарунки. Відповідно по Порядку одержувачами можуть бути:

- обласні і місцеві військові адміністрації;
- районі військові адміністрації та виконавчі органи міських, районних у містах, сільських, селищних рад;

- заклади, санаторії, підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, благодійні організації та громадські об'єднання [53]..

При цьому Законом України “Про правовий режим воєнного стану” від 12.05.2015 №389-VIII посилюється одноособовість прийняття рішень голів обласних і міських військових адміністрацій. На них покладена персональна відповідальність по організації доставки гуманітарної допомоги і контроль за її цільовим використанням. Такі можливості провокують ризик зловживання повноваженнями, і породження корупційної складової, коли в прифронтових зонах, разом з зруйнованими муніципальними будівлями, списуються гуманітарні грузи, які мали інше територіальне місцезнаходження, не пов'язане з місцем руйнувань.

Під час воєнних дій на державному, регіональному, місцевому, об'єктовому рівнях може бути проведення евакуація населення. При її проведенні спостерігається проблема невиконання державними службовцями функцій державного управління. Рішення є безпосереднім продуктом праці керівника, будь-якого рівня і рангу. У функції державного управління входять: планування; організація; командування; координація; контроль; аналіз результатів прийнятих рішень. Функції менеджменту повинні реалізовуватися в повному обсязі, проходячи повний цикл. Організаційні форми управлінської діяльності закріплюються прийняттям відповідних рішень, які мають певні правові наслідки. Правові ж форми управлінської діяльності потребують організаційної впорядкованості їх здійснення.

Як це на практиці, роздивимося на прикладі. Начальник управління у справах фізичної культури і спорту Миколаївської міської ради, організувала поїздку спортсменів за кордон, для проведення навчальних-тренувальних зборів та одночасної евакуації під час воєнного стану. Процес організації в державних установах складний, і закріплений нормативно-правовими актами. Наказом Міністерства молоді та спорту України від 09.02.2018 року № 617 “Про затвердження Положення про порядок організації і проведення офіційних спортивних змагань і навчально-тренувальних зборів та порядок матеріального

забезпечення їх учасників” регулюється порядок проведення навчально-тренувальних зборів [54].. Постановою КМУ від 30 жовтня 2013 р. № 841 “Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій” - порядок проведення евакуації[55].

Міжнародне переміщення спортсменів повинне погоджуватися і триматися на контролі голови обласної військової адміністрації, під час воєнного стану.

Але в даному випадку організація була обмежена, лише складанням списків (тренерів, дітей, підлітків, їх родичів), бажаючих здійснити поїздку за кордон, для участі в навчально-тренувальних зборах. А також, було зібрано по 3 тис. грн. з кожної особи, за послуги перевізника. Під час організації поїздки були оформлені певні правочини, за підписом начальника.

В результаті, перевізник привіз спортсменів в одне з міст України, в волонтерський табір. Про подальше переміщення групи людей інформація не надавалася. Як з'ясувалося, перевезення здійснювалося перевізником безкоштовно.

Виник конфлікт між родичами і начальником управління, в зв'язку з збором коштів за послуги перевізника. А також, із-за відсутності маршрутного плану переміщення дітей, та кінцевого пункту дислокації.

Відбувся брифінг начальника управління, який був присвячений цьому конфлікту. Вона дала пояснення, що поїздка була організована за її власною ініціативою. Як фізичною особою, а не як юридичної. А для підтвердження оплати послуг перевізника, надала акт виконаних робіт, з датою відмінною, від дати наданих послуг.

І тут постає питання. Чи може керівник будь якого рангу діяти як фізична особа?

Згідно статті 92 ЦКУ у випадках, встановлених законом, юридична особа може набувати цивільних прав та обов'язків і здійснювати їх через своїх учасників. [56].

Орган або особа, яка відповідно до установчих документів юридичної особи чи закону виступає від її імені, зобов'язана діяти в інтересах юридичної особи, добросовісно і розумно та не перевищувати своїх повноважень.

Прояв ідентифікації керівника відбувається, і в підписаних ним правочинах. Так згідно статті 207. ЦКУ Правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо його зміст зафіксований в одному або кількох документах (у тому числі електронних), у листах, якими обмінялися сторони, що використовується сторонами.

Правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо він підписаний його стороною (сторонами).

Правочин, який вчиняє юридична особа, підписується особами, уповноваженими на це її установчими документами, законом або іншими актами цивільного законодавства.

Тобто керівник це представник юридичної особи. Він не може діяти, як фізична особа, реалізуючи покладені на нього функції і обов'язки, укладаючи, підписуючи правочини, які змінюють цивільні права і обов'язки інших громадян (наприклад тренерів), в ході його управлінської діяльності.

Згідно статті 214 ЦКУ особа, яка вчинила односторонній правочин, має право відмовитися від нього, якщо інше не встановлено законом. Але якщо такою відмовою від правочину порушено права інших осіб, то ці права підлягають захисту[56].

Якщо перевезення спортсменів було безкоштовним, то згідно статті 232. ЦКУ Правочин, який вчинено внаслідок зловмисної домовленості представника однієї сторони з другою стороною, визнається судом недійсним.

Довіритель має право вимагати від свого представника та другої сторони солідарного відшкодування збитків та моральної шкоди, що завдані йому у зв'язку із вчиненням правочину внаслідок зловмисної домовленості між ними.

Тобто навіть регулювання цивільних прав передбачають відповідальність. Але порушення в установах і організаціях відноситься до

адміністративних відносин, і регулюються Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Проведення навчально-тренувальних зборів для спортсменів, вихованців, учнів (студентів) закладів фізичної культури і спорту регламентується статутними документами, календарними планами цих закладів, регламентними або розпорядчими документами, згідно з вимогами чинного законодавства з урахуванням діючих норм, нормативів, міжнародними договорами.

Організатором навчально-тренувального збору в установленому порядку видається розпорядчий документ, яким визначається, зокрема, напрям навчально-тренувального збору, строки, місце проведення, кількісний склад учасників навчально-тренувального збору, обсяги та джерела його фінансування, матеріально-відповідальна особа та особа, відповідальна за дотримання учасниками заходу правил безпеки, а також затверджуються кошторис витрат та поіменний склад учасників навчально-тренувального збору.

Організатор спортивного змагання забезпечує його учасників необхідними спортивними спорудами.

Відрядження учасників для участі у спортивних заходах здійснюється організацією, що їх відряджає, згідно із законодавством відповідно до регламентних документів про цей захід, маршрутів та на підставі виклику (запрошення) організатора спортивного заходу.

Не дотримання порядку менеджменту в діяльності, і діючого законодавства, призводить до відсутності досягнення мети управлінського процесу, і тягне наслідки для її учасників.

Посадові особи підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, зв'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони порядку управління, державного і громадського порядку, здоров'я населення та інших правил, забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків, згідно ст.14 КУпАП. [57].

Обставинами, що обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення, згідно ст. 35 КУпАП визнаються: вчинення правопорушення в умовах війни та за участі дітей. [57].

За результатами адміністративної перевірки, яка була проведена власником – Миколаївської міською радою, порушень у діях чиновниці не виявлено. В свою чергу було відкрито провадження - органами прокуратури, стосовно організації поїздки дітей.

Неосудність помилок чиновниці Миколаївською міською радою, призвело до повторення ситуації. Тепер вже 26 жовтня 2022 року за рішенням Миколаївської міської ради до Німеччини, Австрії та Молдови евакуювали 57 осіб. 27 жовтня ця інформація з'явилася на офіційному сайті Миколаївської міськради.

Але ні в Австрію, ні в Німеччину люди не потрапили. Вони опинилися в інтернаті в селі за 80 кілометрів від Кишинева. Їм оголосили, що гроші на подальше перевезення закінчилися, і запропонували: або залишатися в Молдові і чекайте коли з'являться гроші (скільки чекати не повідомлялося), або добиратися далі самостійно. Все це призвело до напруги, серед осіб які рятувалися від війни. Серед них були люди похилого віку та сім'ї з дітьми. Директор інтернату повідомив, що люди можуть розміститися на деякий час, Міськрада що евакуацією не займається, а лише складає списки.

Постановою КМУ “Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій” від 30 жовтня 2013 р. № 841 визначено порядок проведення евакуації населення. Вона здійснюється посадовою особою, яка має повноваження, щодо прийняття такого рішення, за погодженням начальника військової адміністрації.

Для планування, підготовки та проведення евакуації у органах місцевого самоврядування, якщо збиралися списки, повинні були утворитися відповідні органи з евакуації.

До органів з евакуації належать комісії з питань евакуації, збірні пункти евакуації, проміжні пункти евакуації, приймальні пункти евакуації. Комісії з

питань евакуації відповідають: за планування евакуації на відповідному рівні, підготовку населення до здійснення заходів з евакуації, підготовку органів з евакуації до виконання завдань, здійснення контролю за підготовкою проведення евакуації, приймання і розміщення евакуйованого населення. Керівник комісії з питань евакуації та її персональний склад призначаються органом, за рішенням якого утворені органи з евакуації. Контроль за роботою органів з евакуації здійснюється органом, який приймає рішення про проведення евакуації. На військові адміністрації, органи місцевого самоврядування та суб'єкти господарювання, що проводять евакуацію населення, покладається:

- розроблення і виконання плану евакуації населення;
- визначення і підготовка безпечного району для евакуйованого населення і його життєзабезпечення;
- здійснення контролю за плануванням, підготовкою і проведенням заходів з евакуації підпорядкованими їм органами з евакуації [55]..

Списки громадян, які підлягають евакуації, складаються у трьох примірниках, один з них відправляється на приймальний пункт евакуації.

Оповіщення органів з евакуації про початок евакуації населення здійснюється за рішенням органу, що їх утворив. Комісії з питань евакуації, утворені в безпечних районах, організують приймання, розміщення і життєзабезпечення евакуйованого населення. Порядок розміщення евакуйованого населення визначається місцевою владою, на території якої планується розміщувати евакуйоване населення, за заявкою органу, що приймає рішення про проведення евакуації. Евакуйоване населення розміщується у готелях, санаторіях, пансіонатах, будинках відпочинку, дитячих оздоровчих таборах та у придатних для проживання будівлях підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності.(ст.. 20-51).

Розміщення евакуйованого населення здійснюється за встановленими видами та обсягами послуг з його життєзабезпечення. Фінансування заходів з евакуації здійснюється за рахунок коштів, передбачених відповідно до вимог

законодавства для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, у визначеному Кабінетом Міністрів України порядку.

І знову ж, з вище зазначеного порядку: посадові особи підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, зв'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони порядку управління, державного і громадського порядку, здоров'я населення та інших правил, забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків, згідно ст.14 КУпАП. [57].

Обставинами, що обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення, згідно ст. 35 КУпАП це порушення в умовах воєнного стану та за участі дітей. [57].

Відсутність коштів на фінансування евакуації, не знімає відповідальності за неорганізацію евакуації.

Будь які рішення керівника спричиняють правові наслідки. Часткове виконання нормативно – правових актів, які регламентують функції управління, призводить до соціальної напруги та недовіри до представників органів державного управління і державних структур.

Зараз українське суспільство зіткнулося з новою проблемою збереження соціального та економічного капіталів, підтримки соціально-економічного балансу та формування стратегій подальшого повоєнного відновлення країни.

Але соціально-економічний баланс в Україні не збалансований. У перші роки незалежності на повну силу запрацювали механізми незаконного збагачення, що дали можливість сформуватися олігархічному капіталу.

5% населення України отримали можливість розпоряджатися більше ніж 50% доходів держави. Існує проблема і соціальної диференціації суспільства.

Згідно Державного бюджету України на 2023 рік не передбачується індексація зарплат. На фоні зростання інфляції і цін, доходи працюючих залишаться на рівні 2022 року. Це говорить о процесах збіднення суспільства. Розмір мінімальної зарплати залишиться на рівні 2022 року - 6700,00 грн. Прожитковий мінімум працездатного українця складатиме 2684,00 грн.

В свою чергу, посадовий оклад народного депутата – члена комітету в 2023 р. буде дорівнювати 26 840,00 грн. Плюс сама зарплати - 53 580,00 грн. на місяць. Для порівняння: в 2022р. посадовий оклад депутатів дорівнював 24 810,00 грн., а зарплата - 49 620,00 грн.

Тобто посадовий оклад депутата в 2023 році збільшиться на 2030,00 грн., а зарплата депутата збільшиться на 3960,00 грн.

Крім того, депутати підвищили і місячний фонд зарплати своїх помічників, який становитиме в 2023р. - 78 372,80 грн. В 2022р складав 72 445,00 грн.

Решта видатків, які заплановані на діяльність Верховної Ради у 2023 році, розподіляться:

- для компенсації вартості проїзду – 7 500,00 грн. на місяць, або 90 тис. грн. на рік;
- канцелярське приладдя – 1500,00 грн. на рік;
- на відрядження – 10,3 млн. на всіх парламентаріїв;
- на відрядження помічників – 8 тис. грн. на рік;
- для компенсації вартості оренди житла – 650,00 грн. на добу на кожного нардепа;
- на компенсацію витрат для організації і проведення зустрічей з виборцями 670,00 грн. на рік;
- на міжміські і міські телефонні розмови (на 10 місяців) – 4 890,00 грн.

Проблема трудової вичерпності національного ринку праці почалася ще до військових дій в Україні.

Але на фоні воєнних дій ця проблема має кризовий характер. Безробіття має низку негативних наслідків, серед яких недовикористання економічного потенціалу суспільства, фізичного та інтелектуального виробничого ресурсу; недостатній обсяг випуску продукції; недоотримання державою доходу; втрата кваліфікації та навичок працівниками за довгострокового безробіття; зниження рівня життя населення; політична нестабільність у суспільстві; невдоволення

урядом; зростання рівня криміналу; збільшення психологічної напруженості серед населення; невпевненість у майбутньому [58].

С початком повномасштабної війни була необхідність регулювання трудових відносин. Законом України № 2136-ІХ від 15.03.2022р. “Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану”, що набрав чинності 24 березня 2022 року [59] основоположні права громадян, пов’язані з реалізацією права на працю, які передбачені статтями 43-46 Конституції України, тимчасово зазнали суттєвих обмежень. Такі зміни, перш за все, викликані необхідністю забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану.

На період дії воєнного стану допускається звільнення працівника з ініціативи роботодавця в період його тимчасової непрацездатності, а також у період перебування працівника у відпустці. Допускається робота до 60 годин на тиждень. Час початку і закінчення щоденної роботи (зміни) визначається роботодавцем. Тривалість щотижневого безперервного відпочинку може бути скорочена до 24 годин. П’ятиденний або шестиденний робочий тиждень встановлюється роботодавцем за рішенням військового командування разом із військовими адміністраціями. Працівників можна застосовувати на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах. Виплата заробітної плати може бути призупинена. Роботодавець може призупиняти дію окремих положень колективного договору. Щорічна основна оплачувана відпустка надається працівникам тривалістю 24 календарних дні. Та і загалом, можна відмовити у відпустці, окрім відпусток у зв’язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною [60]. Призупинення дії трудового договору не тягне за собою припинення трудових відносин, але може оформлюватись на будь який строк, до скасування воєнного стану.

Зазначеним законодавчим актом порушуються права працездатної категорії населення, щодо отримання необхідних гарантій та засобів на існування. Громадяни, які не залишили свого робочого місця, працюючи на

підтримання економічного стану країни, в деяких регіонах фактично ризикуючи своїм життям, повинні мати більше гарантій у сфері регулювання трудових відносин на підприємствах, установах та організаціях різних форм власності. Бо деякі роботодавці в умовах воєнного стану зловживають Законом № 2136-IX від 15.03.2022р. “Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану” в обмежені прав робітника, які потерпають не лише від зовнішніх факторів російської агресії, а також від обмежень вітчизняного законодавства, щодо відсутності гарантій отримання засобів для існування у нелегкий та непередбачуваний для країни час[59].

Інститут призупинення дії трудового договору став в руках недобросовісних роботодавців інструментом порушення прав громадян на працю. Роздивимося цю проблему на прикладі.

Приклад: після конфлікту начальника управління у справах фізичної культури і спорту Миколаївської міської ради, з тренерами і батьками вихованців, спричинений відсутністю організаційних заходів, на навчально-тренувальні збори дітей за кордон, було прийнято керівником ще низку рішень, в тому числі по усуненню сторони конфлікту.

Станом на 01 жовтня 2022 року, Миколаїв знаходився в прифронтовій зоні. Багато працівників спортивних шкіл були вимушені виїхати з міста, шукаючи притулок в інших, безпечніших регіонах країни, та за її межами. В свою чергу це призвело до необхідності регулювання трудових відносин. Начальник управління спорту, прийняла рішення відмовити працівникам спортивних шкіл у погодженні відпусток, обґрунтовуючи таку свою відмову Законом України від 15 березня 2022 року № 2136 - IX “ Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану ” (зі змінами, внесеними згідно з Законом від 01.07.2022 року № 2352-IX ст. 12. ч. 4.) [59].

Цією статтею передбачено, що роботодавець в обов’язковому порядку повинен надати працівнику відпустку без збереження заробітної плати, тривалістю не більше 90 календарних днів, без зарахування часу перебування у відпустці до стажу роботи. Працівникам шкіл було надіслано листи (Додаток -

15), за наказом начальника управління, де було сказано, що 01 жовтня 2022 року робітники шкіл повинні приступити до виконання своїх посадових обов'язків.

А також, начальником було прийнято рішення, звільнити частину робітників. Обґрунтовуючи таке своє рішення оптимізацією системи управління спорту та відсутністю коштів в бюджеті.

Управлінням держпраці у Миколаївській області було надане роз'яснення, щодо правомірності дій керівництва спортивних шкіл та міського управління спорту (Додаток - 16).

Спортивні школи не є об'єктами критичної інфраструктури. Якщо працівниками, залишено своє місце проживання у зв'язку із бойовими діями, це не є порушенням трудової дисципліни. І у такому разі за працівником має бути збережене його робоче місце та посада.

У період дії воєнного стану роботодавець може відмовити працівнику у наданні будь-якого виду відпусток (крім відпустки у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку), якщо такий працівник залучений до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури.

Відповідно до ч. 11 ст. 60-2 Кодексу закону про працю України (далі- КЗпП України) робітник може працювати в дистанційному режимі.

У разі, коли не можливо забезпечити виконання працівником його обов'язків у дистанційному режимі, із-за відсутності організаційних або технічних умов, керівник Наказом приймає рішення про призупинення роботи, оголошується простою - зупинення роботи.

У період дії воєнного стану щорічна основна оплачувана відпустка надається працівнику тривалістю до 24 календарних днів.

Він має право використати відпустки без збереження заробітної плати, які врегульовано ст.ст. 25, 26 Закону України "Про відпустки".

Згідно ч. 4 ст. 12 Закон України "Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану" у період дії воєнного стану роботодавець за заявою працівника, який виїхав за межі території України або набув статусу внутрішньо

переміщеної особи, в обов'язковому порядку надає йому відпустку без збереження заробітної плати не більше 90 календарних днів, без зарахування часу перебування у відпустці до стажу роботи.

Згідно ч. 3 ст. 12 Закон України “Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану” протягом періоду дії воєнного стану, роботодавець на прохання працівника (згідно з заявою) може надавати йому відпустку за згодою сторін, без збереження заробітної плати без обмеження строку.

Якщо не можливо налагодити дистанційну роботу. Керівник затверджує Наказ на простой.

Якщо робота здійснюється за трудовим договором, то згідно ч.1 ст.13 Закону України від 15 березня 2022 року № 2136 - IX “Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану”, після закінчення 90 днів відпустки, здійснюється призупинення дії трудового договору. Призупинення може здійснюватися за ініціативи однієї із сторін на строк не більше ніж період дії воєнного стану.

Призупинення дії трудового договору оформлюється наказом (розпорядженням) роботодавця, в якому, зокрема, зазначається інформація про причини призупинення, у тому числі про неможливість обох сторін виконувати свої обов'язки та спосіб обміну інформацією, строк призупинення дії трудового договору, кількість, категорії і прізвища, ім'я, по батькові (за наявності), реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія та номер паспорта відповідних працівників, умови відновлення дії трудового договору.

У разі прийняття рішення керівником про зміну стану трудових відносин, роботодавець повинен за 10 календарних днів, до відповідної зміни трудових відносин, повідомити працівника про необхідність стати до роботи. А не за один день, як можна побачити в Додатку – 2 (29.09.2022 року - дата реєстрації листа, 01.10.2022 року - дата поновлення трудових відносин).

Роботодавець не має права звертатися до працівника з вимогою про написання заяви на звільнення з займаної посади (за власним бажанням).

Відповідно до ч. 1 ст. 233 КЗпП України працівник може звернутися із заявою про вирішення трудового спору безпосередньо до районного, районного у місті, міського чи районного суду в тримісячний строк з дня, коли він дізнався або повинен був дізнатися про порушення свого права.

З чого можна зробити висновок, що під час військового стану має бути збережені робочі місця та посади працівників. Відсутність працівника на робочому місці рахується, як непередбачені обставини, які не залежать від нього, оскільки зумовлені необхідністю збереження життя та здоров'я працівника та членів його сім'ї. Відсутність не може бути підставою для звільнення з роботи. Керівником повинна бути або організована дистанційна робота, або погоджена відпустка без збереження заробітної плати, чи призупинений трудовий договір на час дії воєнного стану.

Начальником міського управління спорту, було прийняте не правильне, не раціональне рішення, яке потягло би за собою низку серйозних наслідків для всієї структури міського спорту. Звільнення працівників порушило би права працівників на збереження за ними робочих місць. І розірвано би зв'язок між державою (в особі роботодавця) та громадянами (робітниками). Відсутність збереження робочого місця за робітником, тобто безробіття, може бути вирішальним для людини при прийнятті рішення о поверненні в Україну. В зв'язку з тим, що подібні скорочення відбуваються в різних сферах суспільного життя: в сфері охорони здоров'я, освіти, інших сферах, це може призвести до катастрофічних наслідків для всієї економіки країни, після закінчення війни.

Ефективність роботи будь-якої структури залежить від людського капіталу і психологічного клімату в середині колективу. Дуже багато залежить від керівника. Керівник повинен вміти вирішувати конфлікти, володіти високими професійними якостями, добре знати психологію людей. Через втрату ефективності управління персоналом, знижується ефективність управління в самої структури. В даному випадку керівником здійснюється управління структурою в авторитарному стилі. Такий тип управління завжди буде нести

руйнівливий характер, і на рівні держави, і на рівні окремої установи чи організації.

Під час війни відбувається величезний масштаб втрат з виробничої, соціальної та адміністративної сфер. Україна втрачає величезну кількість професіоналів — кадрових робітників, аграріїв, інженерно-технічних працівників, службовців, адміністраторів нижчого рівня представників культури, освіти, науки. Це створює гострий дефіцит спеціалістів, заповнення якого уможлиблює швидке просування «нагору» молоді й перспективних, ініціативних працівників. Ці процеси оновлять державну службу.

Забезпечення якісної освіти є основними умовами нагромадження людського капіталу сьогодні.

Втрати викладацького складу та студентів, відбуваються як в якості мирного населення, так і в якості захисників України. В зоні воєнних дій регулярними є порушення навчального процесу, а на окупованих територіях — знищення українських підручників і методичних матеріалів. Більшість дітей-біженців втратили на значний час можливість навчатися. Отже система освіти зазнає великих втрат від війни, що негативно позначається на якості процесу формування людського капіталу.

Серйозним викликом для всієї системи освіти є дистанційна форма навчання, особливо на фоні атак агресора енергетичної системи, в наслідок яких відбувається відключення електричної енергії, засобів зв'язку та Інтернету. До системного запровадження таких форм навчання, освітнє середовище не готове. Дистанційне навчання вимагає іншої кваліфікації викладача, інших ресурсів, іншого організаційного супроводження [61].

Війна спричиняє прямі фізичні втрати людей, зниження їх працездатності, настання інвалідності; важкі психологічні травми як військових, так і мирного населення, отримані внаслідок воєнних дій.

Зниження народжуваності та вимушена міграція з України в інші країни, які розгорнули широкі програми тимчасового захисту біженців від війни, можуть теж призвести до довгострокових наслідків зменшення людського капіталу.

Масштабні руйнування спричинені війною, слабка економіка, безробіття, відсутність підтримки з боку держави людей, зневіра до влади, спричиняють великий виклик для нашої держави. Масштабні міграційні процеси мають як позитивний характер для нашої країни сьогодні, так можуть спричинити тяжкі наслідки. Еміграція людей за кордон, зняло напругу з Західних регіонів країни, у необхідності забезпечення соціальної підтримки, житлом, робочими місцями ВПО. Такі процеси пом'якшили навантаження на державні служби територіальних громад.

Але рівень організації суспільного ладу в європейських країнах, може призвести до безповоротної втрати людського капіталу, що буде мати негативні наслідки для України, після здобуття незалежності.

Як приклад, підтримка Німеччини наших громадян втілюється у забезпечені житлом, побутовим приладдям, технікою, одягом. Німеччина надає щомісячну грошову допомогу, яка повністю покриває всі видатки для гідного існування, забезпечує безкоштовним навчанням дорослих і дітей, роботою, забезпечує безкоштовним лікуванням. Має блискавично побудовану економічну систему; логістику в організації суспільного життя; гнучкість у реагуванні державної служби Німеччини на будь-які зовнішні виклики, і проекти; високий рівень цифрових технологій в побуті.

Вже сьогодні державній службі України і органам місцевого самоврядування треба замислюватися, яким чином вони будуть намагатися повертати наших громадян в Україну. Це потребує оцінки стану на національному ринку праці з розробкою пропозицій щодо забезпечення зайнятості населення. Вирішення житлової кризи як і безробіття необхідно об'єднувати, це буде стимулювати економічні процеси, і повернення людей в Україну.

ВИСНОВКИ

В ході моєї дослідницької роботи, мною було з'ясовано, сутність введеного правового режиму воєнного стану. Ним передбачено: створення військових адміністрацій під управлінням голови військової адміністрації; посилення влади Президента, голів військових адміністрацій; послаблення впливу рад; передбачено створення територіальної оборони громад; визначено що повноваження Президента, всіх державних служб (ВРУ, КМУ, військових адміністрацій та ін.), органів місцевого самоврядування можуть бути припинені тільки після завершення воєнного стану; обмежені права фізичних і юридичних осіб. В Законі України “Про правовий режим воєнного стану” знайдений недолік. В законі немає чіткого розмежування повноважень обласних військових адміністрацій, і органів місцевого самоврядування. І відсутнє роз'яснення, стосовно передачі військовим адміністраціям, органами місцевого самоврядування делегованих повноважень, які надані їм були Законом, органами виконавчої влади. Ці проблеми вдалося вирішити шляхом детального вивчення Закону України “Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування” та Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”.

Щодо посилення ролі значимості Президента, голів військових адміністрації, і голів міських рад, то це має з одного боку, вимушені заходи зумовлені необхідністю забезпечення безпеки інтересів держави та захисту населення України. З іншого, потребує від державного службовця наявності особливих якостей: патріотично налаштованих етичних норм поведінки та високого рівня професіоналізму. Бо інакше їх відсутність, може спричинити зловживання повноваженнями, а також може спричинити ризик виникнення корупційних складових. Проблемою є і те, що збільшується дистанція між Президентом і ВРУ, головою ОДА і радами. Це результат введення, так званого, авторитарного режиму на законодавчому рівні.

Мною було проведено історичний аналіз, з'ясовано що українське суспільство могло мати набагато кращий рівень побудови суспільного ладу та

рівня життя. Але в наслідок великої приватизації, яка відбулася після розпаду СРСР, було сформовано олігархічний клас, який складав 5% населення, та тримав в своїх руках 50 % всього національного багатства. Ці процеси призвели до диференціації суспільства, уповільнення державотворчих процесів, постійної політичної боротьби і відсутності чіткої концепції державотворення. Кризи підточували національну безпеку України, а також підписані Будапештський меморандум, Харківські угоди. Внаслідок підписання Харківських угод був окупований Крим, Донецька, Луганська області і 24 лютого 2022 року розпочалося повномасштабне вторгнення.

На сьогоднішній день економічні процеси перебувають в кризі, але керованій. Рівень інфляції за 2022 рік становить 30 %. Найбільша криза спостерігалася в 1993 році, яка відбувалася в наслідок розпаду СРСР . Інфляція тоді сягала 10256 %.

Дефіцит бюджету на 2023 р. передбачено 1310,9 млрд. грн. Витрати на оборону 1141,1 млрд. грн. Тобто дефіцит бюджету на 2023 р. дорівнює бюджету витрат на оборону. Збільшується державний борг. В 2023 році порівняно з 2020 р. він зросте в 3 рази.

Обороздатність країни залежить виключно від підтримки міжнародних партнерів. Бо на фоні дефіциту бюджету, співвідношення бюджетів України і Федерального бюджету Росії на оборону, має співвідношення як 1/2. На 2023 рік Державний бюджет України на оборону складає \$ 30,1 млрд., Федеральний бюджет Росії на оборону складає \$ 71,3 млрд. Але якщо проаналізувати співвідношення бюджетів на 2022 рік., то Державний бюджет України на оборону складає \$ 3,6 млрд., Федеральний бюджет Росії на оборону складає \$ 50,25 млрд. Це говорить про те, що ЗСУ змогли дати достойну відсіч Російському агресору, виключно завдяки злагодженій роботі державних служб з міжнародними партнерами.

Будь-яка війна виснажує ресурси держав. Тому затяжна війна може не кращим способом, відобразитися на подальшій тенденції економічних явищ.

Війна вже спричинила значних збитків. Обсяги прямих витрат внаслідок Російської агресії станом на 01.03.2022 року склали \$ 54,3 млрд., на 01.09.2022 року складають \$ 127,0 млрд. Найбільша частка прямих втрат припадає на житловий фонд і складає 39,7% (\$ 50,5 млрд.) – це близько 135,8 тис. будівель, з них 119,9 тис. приватних, та 15,6 тис багатоквартирних. Зруйновано або пошкоджено 978 закладів охорони здоров'я, 2 тис. закладів освіти. На інфраструктуру припадає 27,7 % (35,3 млрд.) руйнувань. Найбільш постраждали області: Донецька, Харківська, Луганська, Миколаївська, Запорізька, Київська та Чернігівська області. Зруйновано 412 підприємств, серед яких – Азовсталь, ММК ім. Ілліча. Понад 10 ТЕЦ (50% теплової генерації) знищено або пошкоджено. Зазнали руйнування об'єкти водопостачання та водовідведення у Донецькій, Запорізькій, Харківській, Миколаївській областях. Починаючи з листопада 2022 року ворог почав прицільне знищення нашої енергосистеми. Все це спричинило масові міграції людей.

Територіальні громади зустріли початок війни з власними проблемами, процесами (децентралізації, реформуванням влади). Вони не готові до вирішення викликів, які продиктовані військовою агресією РФ, бо будь-яка бюрократична система, побудована на соціалістичній економіці, а це означає що виклик, ризик, або експеримент буде нести трансакційні витрати, порушення норм, невиконання плану.

В той же час, до повноважень державних служб та органів місцевого самоврядування належить здійснення управління в любых умовах, з метою досягнення спільної цілі всього народу, збереження суверенітету України.

В умовах обмеження економічних, матеріальних, людських ресурсів, необхідне раціональне їх використання.

С цією метою для збереження життя і здоров'я цивільних, військових, важливе значення відіграє система охорони здоров'я. В наслідок реформи охорони здоров'я, яка розпочалася в 2016 році, яка передбачала передачу повноважень і ресурсів спроможним об'єднанням територіальних громад, за її результатом відбувається “оптимізація”, за рахунок закриття лікарень,

скорочення медичного персоналу, переведення його на 0,75-0,5 ставки окладу. Система охорони здоров'я хронічно недофінансована, не забезпечена матеріально-технічною базою.. Державним бюджетом України на 2023 р передбачено скорочення видатків на охорону здоров'я на 57,1 млрд. грн.

З метою регулювання трудових відносин в умовах війни, було прийнято ЗУ “Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану”. Ним обмежено права працездатної категорії населення на працю, тим самим залишаючи людей без засобів на існування. За рахунок недобросовісних роботодавців зростає безробіття, що в свою чергу є рушійною силою для економічного спаду.

На фоні інфляції яка відбувається, і буде відбуватися в наступному році, будуть зростати ціни, але середня зарплата залишиться незмінною порівняно з 2022 р, і буде складати 6700,00 грн. Це призведе до збіднення населення.

На сьогоднішній день соціальна підтримка передбачається тільки ВПО. Для дітей та інвалідів 3000,00 грн., для дорослих 2000 грн. В одержанні цієї допомоги є свої винятки, в наслідок яких не всі хто потребує допомоги, отримає її. Передбачена виплата 450,00 грн., для власників квартир які прийняли у себе вдома ВПО. Тому що проблема житла є найактуальнішою сьогодні. В державній власності житло відсутнє, в наслідок тієї самої великої приватизації, яка сформувала олігархічний клас.

Доречи, в Німеччині в державній власності знаходиться 60% житлового фонду всієї країни.

Соціальна незахищеність людей, безробіття, розчарування державними службами і органами місцевого самоврядування, призводять до міграційних процесів. В Європейських країнах, наприклад в Німеччині пропонують нашим громадянам програми підтримки: безкоштовне житло, матеріальну, грошову допомогу, безплатне лікування, навчання, роботу. Ця підтримка Європейських країн, може стати серйозним викликом, для нашої влади, яка постане перед необхідністю, розбудувувати економіки, територіальних громад. І тоді постане питання як повернути громаду?

Щодо мого бачення вирішення проблем, то треба досягати стабілізації рівня інфляції, в економіці, за рахунок зменшення диференціації суспільства, проблему житла треба об'єднувати з проблемою безробіття, цим створювати робочі місця. Підвищувати соціальну підтримку, і підтримку бізнесу, за рахунок міжнародних інвесторів, для стимулювання економіки України (попиту і пропозиції). Це в свою чергу призведе, до посилення обороноздатності країни, довіри людей до влади, створення робочих місць, соціально – економічного задоволення населення, повернення мігрантів, і розбудову незалежної України після закінчення війни.

Державним службам України необхідно надалі продовжувати співпрацю з західними партнерами, з питань безпеки і оборони.

Органам місцевого самоврядування стояти на захисті прав і свобод людей, як передбачено Конституцією України, а також ефективно використовувати економічний, матеріально – технічний, людський потенціал, для забезпечення спільного добробуту громади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сморгунов Л. В. Современная сравнительная политология / Л. В. Сморгунов. – М. : РОССПЭН, 2002. – 472 с.
2. Озірська С. М. Системи державної служби європейських країн: Велика Британія, Російська Федерація, Україна, Французька Республіка : наук.-аналіт. дослідж. / С. М. Озірська, Ю. Д. Полянський. – К. : Вид-во УАДУ, 1999. – 168 с.
3. Вебер М. Избранное. Образ общества : пер. с нем. / М. Вебер. – М. : Юрист, 1994. – 704 с.
4. Джери Д. Большой толковый социологический словарь. В 2 т. Т 2 / Джери Д., Джери Дж. ; пер. с англ. Н. Н. Марчук. – М. : Вече, АСТ, 1999. – Т. 2. – 528 с.
5. Закон України “Про державну службу” від 16 груд. 1993 р. № 3723-ХІІ // Відом. Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490.
6. Оболенський О. Ю. Державна служба / О. Ю. Оболенський. – К. : КНЕУ, 2006. – 468 с.
7. Бачило И. Л. Функции органов управления (правовые проблемы формирования и реализации) / И. Л. Бачило. – М. : Юрид. лит., 1976. – 200 с.
8. Атаманчук Г. В. Сущность государственной службы: история, теория, закон, практика / Г. В. Атаманчук. – М. : Изд-во РАГС, 2002. – 272 с.
9. Конституція України / Електронний текст. – Режим доступу: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>
10. Закон України “Про оборону України”: прийнятий 06.12.1991 р. №1933-ХІІ//Відом. Верхов. Ради України. 1992. № 9. 106с.
11. Про утворення військових адміністрацій: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 68/2022 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2022#Text>
12. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015, № 28, ст.25 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

13. Борденюк В. Деякі проблеми законодавчого визначення компетенції органів місцевого самоврядування в Україні // Вісн. Укр. акад. держ. управління. – 1996. – №3 – с. 128
14. Любченко П. М. Компетенція суб'єктів місцевого самоврядування/ П. М. Любченко. – Х.: ТОВ «Модель Всесвіту», 2001. – 224с.
15. Бодрова І. І. Концептуальні підходи визначення поняття територіальної громади // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – Х.: Право, 2004. – Вип. 7. – С.62–73.
16. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21. 05. 97р.// Відом. Верх. Ради України. – 1997. – № 24.
17. Корнієнко М. Місцеве самоврядування та «урядова вертикаль»// Місцеве самоврядування. – 1997. – № 3–4. – с. 40.
18. Битяк Ю. П. Повноваження та організація діяльності місцевих державних адміністрацій, їх відносин з органами місцевого самоврядування // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – Х.: Право, 2002. – Вип. 4. – С.3–14.
19. Любченко П. М. Порівняльний аналіз конституційного регулювання місцевого самоврядування в Україні та інших країнах // Місцеве самоврядування в умовах демократичної держави / Л. В. Ярічевська, П. М. Любченко, І. В. Жилінкова та ін.; За ред. Ю. П. Битяка. – Х., 2005. – с. 64–82
20. Костюк Б. Поряд з державою партії тихцем фінансуватимуть олігархи – політолог / Б.Костюк.20.07.2016. – Режим доступу: URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27869393.html>
21. Данилишин: Рівень олігархізації української економіки перевищує 70%. – Режим доступу: URL: https://dt.ua/ECONOMICS/danilishin_riven_oligarhizatsiyi_ukrayinskoji_ekonomiki_perevischue_70.html
22. Погляд опозиції на олігархічну економіку // Тиждень. – 2013. – 24 січня. – Режим доступу: URL: <https://tyzhden.ua/Economics/70573>

23. Трофімова Н. Штурм 3-відсоткового бар'єра – думки експертів / Н. Трофімова, О. Яхно. – Режим доступу: URL: <https://enews.com.ua/print/87711.html>
24. В Україні за рідкісним винятком немає політичних партій – Карасьов. 25.08.2016. – Режим доступу: URL: <https://fakty.ictv.ua/ua/index/read-news/id/1592840>
25. Романюк Р. Короткий політичний словник часів Незалежності. 24.08.2016 / Р. Романюк. – Режим доступу: URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2016/08/24/7118522/>
26. Ткаченко А. М., Єлець О. П. Сучасний підхід до антикризового управління машинобудівним підприємством : [монографія] / А. М. Ткаченко, О. П. Єлець. – Запоріжжя: ЗДІА, 2010. – 277 с.
27. Фесенко М. Глобальна економічна криза: причини та наслідки / М. Фесенко // Зовнішні справи. – 2008. – № 12. – С. 26–34.
28. Юрчишин В. Україна від кризи до кризи / В. Юрчишин, К. Маркевич // Україна-2014: соціально-економічна криза та пошук шляхів реформування. Експерти про стан і перспективи економіки. Громадяни про ситуацію у країні, про владу, її підтримку і відповідальність. – К. : Центр Разумкова, 2014. – 60 с.
29. Статистичний щорічник України за 2014 рік. – К. : ІАА, 2014. – 558 с.
31. Колодко Гж. Глобалізація, трансформація, кризис — что дальше? / Гж. Колодко. — М.: Магістр, 2012. — 176 с.
32. Левицька Н. М, Колосюк В. О., Буравченкова С. Б. та ін./ Історія України: Навчально-методичний посібник (за ред.. проф.. Левицької Н. М) - К: Кондор – Видавництво, 2015-336с.
33. Угода між Україною і Російською Федерацією про статус та умови перебування Чорноморського Флоту Російської Федерації на території України від 21.04.2010 року URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GF7F000A?an=3>.
34. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на 1 вересня 2022 року

URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/10/Sep22_FINAL_Sep1_Damages-Report.pdf/

35. Голюк В. Я. Фінанси, гроші та кредит: навч. посіб. Київ: КПІ, 2017. 340с.

36. Закон України “ Про Державний бюджет України ”: прийнятий 19.11.2022р. №1928-І Х//Відом. Верхов. Ради України. 2022. № 3. 12с.

37. Закон України “Про Державний бюджет України”: прийнятий 03.11.2022 р. №2710-ХІ//Відом. Верхов. Ради України. 2022.

38. Мінфін//мапа сайту index.minfin.com.ua URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/minfin/sitemap/>.

39. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року “Про Стратегію національної безпеки України”: Указ Президента України № 387/2015.

40. Науково-практичний коментар до статті 111 Кримінального кодексу України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/КК004614>

41.Кримінальний кодекс України від URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 17.04.2022)

42. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник. / З.Г. Кісарчук, Л.М. Омельченко, Г. П. Лазос, Л.І. Литвиненко, Л.Г. Царенко; за ред. З.Г. Кісарчука. Київ: ТОВ «Вид-во Логос»,2018. 207 с.

43. Федеральный закон “О федеральном бюджете на 2022 год и на плановый период 2023 и 2024 годов” от 06.12.2021 № 390-ФЗ URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_402647/.

44. Федеральный закон “О федеральном бюджете на 2023 год и на плановый период 2024 и 2025 годов” от 05.12.2022 № 466-ФЗ URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_433298/.

45.Косотина М.А. Проблемы становления нового мирового порядка. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-stanovleniya-novogo-mirovogo-poryadka>

46. Райс К. Полюс свободы и справедливости. Россия в глобальной политике. 2003. № 3. URL: [https:// globalaffairs.ru/articles/polyus-svobody-i-spravedlivosti/](https://globalaffairs.ru/articles/polyus-svobody-i-spravedlivosti/)

47. Домедична допомога на місці події : практичний посібник / П. Б. Волянський, А. М. Гринзовський, С. О. Гур'єв та ін. ; за заг. ред. д. н. держ. упр., професора П. Б. Волянського та д. мед. н., професора С. О. Гур'єва. – Херсон : Видавничий дім “Гельветика”, 2020. – 224 с.

48. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <https://www.kmu.gov.ua>

49. Наказу МОЗ “Організація надання медичної допомоги хворим на коронавірусну хворобу (COVID-19)” від 28.03.2020 № 722 URL: [https:// zakon.rada.gov.ua /rada/ show/v0722282-20#Text](https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0722282-20#Text)

50. Наказу “Про затвердження Тимчасових заходів у закладах охорони здоров'я з метою забезпечення їх готовності для надання медичної допомоги хворим на гостру респіраторну хворобу COVID-19” від 23.03.2020 р № 698 URL: [https:// zakon.rada.gov.ua /rada/ show/v0698282-20#Text](https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0698282-20#Text)

51. Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні”: прийнятий 25.05.1997 р. №280/97-ВР//Відом. Верхов. Ради України. 1997. № 24. 170с.

52. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо деяких питань державної соціальної допомоги та пільг: Постанова КМУ України від 11 березня 2022 року № 258.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/258-2022-%D0%BF#Text>

53. Постанова КМУ “Питання надання гуманітарної та іншої допомоги цивільному населенню в умовах воєнного стану в Україні” від 07.03.2022 № 220. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua /laws/ show/224-2022#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/224-2022#Text)

54. Наказ Міністерства молоді та спорту України “Про затвердження Положення про порядок організації і проведення офіційних спортивних змагань і навчально-тренувальних зборів та порядок матеріального забезпечення їх учасників” від 09.02.2018 року № 617. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua /laws/ show/z0264-18#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0264-18#Text)

55. Постановою КМУ від 30 жовтня 2013 р. № 841 “Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій” URL: [https:// zakon.rada.gov.ua /laws/ show/841-2013-p#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2013-p#Text)

56. Цивільний кодекс України: прийнятий 16.01.2003 р. №435-IV//Відом. Верхов. Ради України. 2003.

57. Кодекс України про адміністративні правопорушення: прийнятий 07.12.1984 р. №8073-X//Відом. Верхов. Ради України. 1984.

58. Наумова М. А. Ретроспективний аналіз безробіття в умовах трансформаційних зрушень на ринку праці України. Бізнес Інформ. 2018. № 4. С. 198–208. 5. Гранченко Л. В. Безробіття як соціальна проблема ринкового суспільства. Економіка та держава. 2012. № 4. С.12–15.

59. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану // Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: (дата звернення – 25.04.2022) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>.

60. Закон України "Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану" від 15.03.2022р. – Режим доступу:
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

61. Освіта в Україні: кожен п’ятий націлений вчитися тільки за кордоном: Український інститут майбутнього. URL: <https://uifuture.org/publications/osvita-v-ukrayini-kozhen-pyatyj-naczilenyj-vchytysya-tilky-za-kordonom/>